

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Навчально-науковий інститут «Українська інженерно-педагогічна академія»

Кафедра Краєзнавчо-туристичної роботи, соціальних і гуманітарних наук

До захисту допущено кафедрою краєзнавчо-туристичної роботи, соціальних і гуманітарних наук протокол № 11 від 12.06.2026 р.

В.о. завідувача кафедри Ірина ЩЕРБИНА

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Здобувача першого бакалаврського рівня вищої освіти

УКРАЇНСЬКО-ІТАЛІЙСЬКІ ВІДНОСИНИ ДОБИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Спеціальність 032 Історія та археологія

Освітня програма Краєзнавчо-туристична робота

Здобувач Веніамін НЕВЕСЕЛИЙ

Науковий керівник Олег ТАВШУНСЬКИЙ

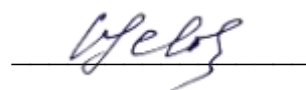
Харків - 2026

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут «Українська інженерно-педагогічна академія»
Кафедра краєзнавчо-туристичної роботи соціальних і гуманітарних наук

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

В.о. завідувача кафедри

Ірина ЩЕРБИНА

«13» лютого 2026 року

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Здобувачу першого бакалаврського рівня освіти

Веніаміну НЕВЕСЕЛОМУ

Спеціальність 032 Історія та археологія

Освітня програма Краєзнавчо-туристична робота

1. Тема роботи: **УКРАЇНСЬКО-ІТАЛІЙСЬКІ ВІДНОСИНИ ДОБИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ**

керівник роботи Тавшунський Олег Михайлович, канд. іст. наук, доцент
затверджені наказом по Університету від «15» грудня 2025 року № 4801-5/4400

2. Строк подання здобувачем роботи: «29» травня 2026 року.

3. Вихідні дані до роботи:

Мета роботи – комплексний аналіз процесу формування та еволюції українсько-італійських відносин у період незалежності України з урахуванням політичних, економічних, гуманітарних і міжнародно-правових чинників.

Об'єкт дослідження – система міжнародних відносин України з державами Європейського Союзу в період незалежності.

Предмет дослідження – українсько-італійські відносини як сукупність політичних, економічних, гуманітарних та міжнародно-правових взаємодій упродовж періоду незалежності України.

4. Перелік питань, які потрібно розробити:

Вступ

Розділ 1. Формування українсько-італійських відносин у перші роки незалежності України

Розділ 2. Еволюція українсько-італійських відносин у контексті європейської інтеграція

Висновки

Список використаних джерел та літератури

5. План роботи

№ з/п	Назва етапів роботи	Термін виконання	Позначки керівника
1	Вступ	02.03.2026	
2	Розділ 1. Формування українсько-італійських відносин у перші роки незалежності України	06.04.2026	
3	Розділ 2. Еволюція українсько-італійських відносин у контексті європейської інтеграція.	04.05.2026	
4	Висновки	20.05.2026	
5	Список використаних джерел та літератури	22.05.2026	
6	Оформлення кваліфікаційної роботи	27.05.2026	

6. Дата видачі завдання: «16» лютого 2026 року

Здобувач вищої освіти

Веніамін НЕВЕСЕЛИЙ

Керівник роботи

Олег ТАВШУНСЬКИЙ

АНОТАЦІЯ

Невеселий В. Українсько-італійські відносини доби незалежності (бакалаврська робота). – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2026. – 59 с. (рукопис).

Кваліфікаційна робота бакалавра присвячена дослідженню та комплексному аналізу процесу формування, структурування та еволюції українсько-італійських відносин доби незалежності України в контексті європейської інтеграції та трансформації міжнародної безпеки.

Було проаналізовано міжнародно-політичні передумови та інституційні чинники встановлення дипломатичних зв'язків між державами у 1991 році. У роботі досліджено процес формування договірно-правової бази, динаміку двостороннього політичного діалогу та особливості координації дій України та Італії в межах провідних міжнародних організацій (ООН, Рада Європи, ОБСЄ).

Також визначено соціокультурну та економічну функцію української трудової міграції в Італії; увагу зосереджено на формуванні транснаціональних соціальних мереж та розвитку публічної (діаспорної) дипломатії. Встановлено специфіку торговельно-економічного та інвестиційного співробітництва, а також динаміку надання Італією фінансової, військово-технічної та гуманітарної допомоги Україні в умовах сучасних глобальних викликів і російсько-української війни.

У роботі було застосовано комплекс загальнонаукових та спеціальних історичних методів, зокрема історичний, системний, порівняльно-політичний, проблемно-хронологічний та метод аналізу документів.

Опрацьовані результати дослідження сприяють значному поглибленню розуміння ролі двосторонньої дипломатії з країнами Південної Європи у реалізації євроінтеграційного курсу України та побудові нової архітектури безпеки на європейському континенті. Проведено узагальнення еволюції

відносин від формального дипломатичного визнання до стратегічного партнерства у політичній та безпековій сферах.

Ключові слова: *українсько-італійські відносини, зовнішня політика, європейська інтеграція, договірно-правова база, міжнародні організації, торговельно-економічне співробітництво, трудова міграція, глобальні виклики, безпека.*

ANNOTATION

Neveselyi V. Ukrainian-Italian relations in the era of independence (Bachelor's Thesis). – Kharkiv: V. N. Karazin Kharkiv National University, 2026. – 59 p. (manuscript).

The bachelor's qualification work is devoted to the study and comprehensive analysis of the process of formation, structuring and evolution of Ukrainian-Italian relations during the period of Ukraine's independence in the context of European integration and transformation of international security.

The international political prerequisites and institutional factors for the establishment of diplomatic relations between the states in 1991 were analyzed. The work investigated the process of forming the contractual and legal framework, the dynamics of bilateral political dialogue, and the specifics of coordinating the actions of Ukraine and Italy within the leading international organizations (UN, Council of Europe, OSCE).

The socio-cultural and economic function of Ukrainian labor migration in Italy was also determined; focus is placed on the formation of transnational social networks and the development of public (diaspora) diplomacy. The specifics of trade, economic, and investment cooperation were established, as well as the dynamics of Italy providing financial, military-technical, and humanitarian assistance to Ukraine in the conditions of modern global challenges and the Russian-Ukrainian war.

The work used a complex of general scientific and special historical methods, in particular, historical, systemic, comparative-political, problem-chronological methods and the method of document analysis.

The processed results of the study contribute to a significant deepening of the understanding of the role of bilateral diplomacy with Southern European countries in the implementation of Ukraine's European integration course and the building of a new security architecture on the European continent. A generalization of the evolution of relations from formal diplomatic recognition to strategic partnership in the political and security spheres was carried out.

Keywords: *Ukrainian-Italian relations, foreign policy, European integration, legal framework, international organizations, trade and economic cooperation, labor migration, global challenges, security.*

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКО-ІТАЛІЙСЬКИХ ВІДНОСИН У ПЕРШІ РОКИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ.....	10
1.1. Міжнародно-політичні передумови встановлення дипломатичних відносин.....	10
1.2. Процес встановлення дипломатичних зв'язків та формування договірної- правової бази.....	16
1.3. Політичний діалог і співпраця в міжнародних організаціях.....	23
Висновки до розділу 1.....	29
РОЗДІЛ 2. ЕВОЛЮЦІЯ УКРАЇНСЬКО-ІТАЛІЙСЬКИХ ВІДНОСИН У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ.....	32
2.1. Торгівельно-економічне та інвестиційне співробітництво.....	32
2.2. Культурно-гуманітарна співпраця та трудова міграція.....	37
2.3. Політична підтримка України в умовах сучасних глобальних викликів.....	42
Висновки до розділу 2.....	49
ВИСНОВКИ.....	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	54

ВСТУП

Актуальність дослідження українсько-італійських відносин доби незалежності зумовлена глибокими трансформаціями міжнародної системи, переосмисленням ролі держав у європейській політиці та посиленням значення двосторонньої дипломатії у сучасних умовах глобальної нестабільності. Після здобуття незалежності Україна постала перед необхідністю формування власної зовнішньополітичної ідентичності, інтеграції до європейського та світового політичного простору, а також налагодження повноцінних відносин з ключовими країнами Європейського Союзу. У цьому контексті Італія посідає особливе місце як держава-засновниця ЄС, активний учасник європейської та середземноморської політики, а також важливий економічний і гуманітарний партнер України.

Українсько-італійські відносини розвивалися в умовах змін міжнародного середовища, що включали завершення «холодної війни», розширення Європейського Союзу, посилення ролі міжнародних організацій, глобалізаційні процеси та трансформацію підходів до міжнародної безпеки. Саме в перші роки незалежності України були закладені фундаментальні засади двостороннього співробітництва, сформовано договірно-правову базу, визначено механізми політичного діалогу та започатковано взаємодію в межах міжнародних організацій. Аналіз цього етапу дозволяє глибше зрозуміти логіку подальшої еволюції українсько-італійських відносин і їх сучасний стан.

Особливої актуальності тема набуває у контексті європейської інтеграції України, яка стала стратегічним зовнішньополітичним пріоритетом держави. Досвід взаємодії з Італією дає можливість простежити, яким чином двосторонні відносини впливають на реалізацію євроінтеграційного курсу України, формування її іміджу в ЄС та залучення підтримки з боку окремих

держав-членів Союзу. Водночас економічне співробітництво, інвестиційні зв'язки, культурно-гуманітарні контакти та трудова міграція формують багатовимірний характер українсько-італійських відносин, що виходить за межі суто дипломатичного виміру.

Додаткової наукової та практичної значущості дослідження набуває в умовах сучасних глобальних викликів, зокрема російсько-української війни, яка суттєво вплинула на європейську систему безпеки та зовнішню політику держав ЄС. Позиція Італії щодо підтримки України, участі в санкційній політиці, гуманітарній та політичній допомозі є важливим чинником міжнародної солідарності та предметом наукового аналізу. Вивчення еволюції українсько-італійських відносин у цьому контексті дозволяє оцінити ефективність двосторонньої дипломатії та визначити перспективи подальшого розвитку співпраці.

Таким чином, актуальність обраної теми визначається поєднанням історичного, політичного та прикладного вимірів, недостатньою комплексністю попередніх досліджень саме у площині двосторонніх відносин України та Італії, а також практичною потребою осмислення досвіду співпраці з державами Європейського Союзу в умовах сучасних міжнародних викликів.

Метою дослідження є комплексний аналіз процесу формування та еволюції українсько-італійських відносин у період незалежності України з урахуванням політичних, економічних, гуманітарних і міжнародно-правових чинників.

Для досягнення поставленої мети передбачено виконання таких **завдань**:

- проаналізувати міжнародно-політичні передумови встановлення дипломатичних відносин між Україною та Італійською Республікою;
- дослідити процес встановлення дипломатичних зв'язків між Україною та Італією та особливості формування договірно-правової бази двосторонньої співпраці;

- охарактеризувати розвиток політичного діалогу та співпраці України й Італії в межах міжнародних організацій;
- визначити основні напрями та динаміку торговельно-економічного й інвестиційного співробітництва між Україною та Італією;
- проаналізувати культурно-гуманітарну співпрацю та роль трудової міграції у розвитку українсько-італійських відносин;
- оцінити політичну підтримку України з боку Італії в умовах сучасних глобальних викликів та процесів європейської інтеграції.

Об’єктом дослідження є система міжнародних відносин України з державами Європейського Союзу в період незалежності.

Предметом дослідження є українсько-італійські відносини як сукупність політичних, економічних, гуманітарних та міжнародно-правових взаємодій упродовж періоду незалежності України.

Хронологічні межі дослідження охоплюють період від 1991 року, коли Україна проголосила незалежність і була визнана Італійською Республікою, до сучасного етапу розвитку двосторонніх відносин, з урахуванням подій, пов’язаних із європейською інтеграцією України та повномасштабною війною російської федерації проти України.

Географічні межі дослідження охоплюють території України та Італійської Республіки, а також міжнародні організації та інституції, у межах яких здійснюється українсько-італійська співпраця.

Аналіз джерел та наукової літератури. Наукове осмислення українсько-італійських відносин доби незалежності ґрунтується на комплексі різнотипних джерел і наукових праць, які охоплюють проблематику зовнішньої політики України, європейської інтеграції, двосторонніх міждержавних відносин, а також співпраці в межах міжнародних організацій. Аналіз наявної джерельної бази дає змогу констатувати, що питання українсько-італійських відносин розглядається переважно в контексті ширших європейських і міжнародних процесів, що зумовлює необхідність міждисциплінарного підходу до його вивчення.

Важливу групу джерел становлять офіційні документи та матеріали органів державної влади України, зокрема нормативно-правові акти, міжнародні договори, протоколи про встановлення дипломатичних відносин, а також інформаційно-аналітичні матеріали Міністерства закордонних справ України та дипломатичних представництв. Ці джерела дозволяють відтворити хронологію становлення українсько-італійських відносин, простежити еволюцію політичного діалогу та визначити пріоритетні напрями співпраці. Особливе значення мають матеріали, присвячені 30-річчю дипломатичних відносин між Україною та Італією, які узагальнюють офіційну позицію сторін і відображають практичний вимір двостороннього партнерства.

Суттєвий внесок у дослідження проблематики українсько-італійських відносин зробили українські науковці, які аналізують їх у контексті міжнародного права, зовнішньої політики України та європейської інтеграції. У працях Л. Ф. Істратія українсько-італійські відносини розглядаються в історичній динаміці від початку незалежності України до початку XXI століття з акцентом на політичний діалог і договірно-правову основу співпраці. Значний теоретико-методологічний інтерес становлять дослідження Л. М. Чекаленко, присвячені зовнішній політиці України та її взаємодії з європейськими державами, у яких українсько-італійські відносини аналізуються як складова загальноєвропейського політичного процесу.

Питання європейської інтеграції України та її співпраці з державами-членами Європейського Союзу ґрунтовно розкриті в колективних монографіях за редакцією І. А. Грицяка, Г. М. Перепелиці, а також у навчальних і наукових працях В. В. Копійки та О. С. Власюка. У цих дослідженнях Італія постає як один із важливих партнерів України в європейському політичному просторі, а двосторонні відносини розглядаються крізь призму адаптації України до європейських політико-правових стандартів.

Окрему групу джерел становлять дисертаційні та спеціалізовані дослідження, зокрема праця М. В. Неліна, присвячена зовнішній політиці урядів С. Берлусконі. Вона дозволяє глибше зрозуміти вплив внутрішньополітичних процесів в Італійській Республіці на характер її зовнішньої політики та, відповідно, на розвиток відносин з Україною.

Важливе місце в аналізі проблеми посідають зарубіжні наукові праці західних дослідників, які розглядають українське питання в ширшому європейському та безпековому контексті. Зокрема, у працях С. Гарніша і Г. В. Маулла досліджується політика провідних європейських держав щодо України в умовах трансформації безпекового середовища у Східній Європі, що дозволяє оцінити роль Італії як складової спільної європейської відповіді на регіональні виклики. У дослідженнях Р. Янгса українська проблематика аналізується в межах концепції асиметричної взаємозалежності, що дає змогу розкрити значення багатосторонніх форматів співпраці для формування нової конфігурації європейської безпеки.

Окрему увагу заслуговують праці, присвячені політиці Європейського Союзу щодо Східної Європи та ролі Італії в цьому процесі. Дослідження В. Вдовиченка розкривають італійське бачення східного виміру Європейської політики сусідства, що є важливим для розуміння інституційного контексту українсько-італійських відносин. Гуманітарний і соціокультурний вимір співпраці між Україною та Італією представлений у працях С. Дель Гаудіо, де аналізуються міжкультурні та мовні аспекти двосторонніх контактів.

Таким чином, аналіз джерел та наукової літератури свідчить про наявність значного масиву праць, присвячених окремим аспектам українсько-італійських відносин. Водночас комплексні дослідження, які б поєднували аналіз політичного діалогу, договірно-правової бази та співпраці в міжнародних організаціях у єдиній логічній площині, залишаються обмеженими. Це зумовлює актуальність обраної теми та визначає наукову новизну даної дипломної роботи, спрямованої на цілісне дослідження українсько-італійських відносин доби незалежності.

Наукове значення дослідження. Наукове значення роботи полягає в комплексному та системному аналізі українсько-італійських відносин доби незалежності як цілісного політико-правового та міжнародного процесу. У роботі узагальнено й систематизовано наукові підходи українських і західних дослідників до вивчення двосторонніх відносин України з державами-членами Європейського Союзу, що дозволило уточнити місце Італійської Республіки у формуванні зовнішньополітичного курсу України в європейському напрямі.

Наукова новизна дослідження полягає у поєднанні аналізу міжнародно-політичних передумов, процесу становлення дипломатичних зв'язків, формування договірно-правової бази та розвитку політичного діалогу в межах міжнародних організацій у єдиній аналітичній площині. Отримані результати поглиблюють розуміння ролі багатосторонніх механізмів у розвитку двосторонніх відносин і сприяють подальшому розвитку наукових досліджень у сфері міжнародних відносин, європейської інтеграції та зовнішньої політики України.

Матеріали роботи можуть бути використані як теоретичне підґрунтя для подальших наукових досліджень, присвячених міждержавним відносинам України з країнами Південної Європи, а також для порівняльного аналізу політики окремих держав ЄС щодо України.

Практичне значення дослідження. Практичне значення роботи полягає в можливості використання отриманих результатів у навчальному та прикладному вимірах. Матеріали дослідження можуть бути використані у процесі викладання навчальних дисциплін з міжнародних відносин, зовнішньої політики України, європейської інтеграції, дипломатичної служби, а також при підготовці навчально-методичних матеріалів для закладів вищої освіти.

Окремі положення та висновки роботи можуть бути корисними для практичної діяльності органів державної влади України, зокрема під час розроблення аналітичних довідок, інформаційних матеріалів і рекомендацій

щодо розвитку двосторонніх відносин України з Італійською Республікою та іншими державами-членами Європейського Союзу. Результати дослідження також можуть бути використані в роботі дипломатичних представництв, аналітичних центрів і експертних установ, що займаються питаннями європейської та міжнародної політики.

Крім того, матеріали роботи можуть слугувати базою для підготовки курсових, дипломних і магістерських робіт студентів, а також для подальших прикладних досліджень у сфері міжнародного співробітництва та європейської інтеграції України.

Методологічну основу дослідження становить сукупність загальнонаукових і спеціальних методів, зокрема історичний, системний, структурно-функціональний, порівняльно-політичний, проблемно-хронологічний та метод аналізу документів. Застосування цих методів дозволяє комплексно дослідити процес формування та розвитку українсько-італійських відносин, визначити їх особливості та тенденції.

Структура роботи зумовлена метою та завданнями дослідження. Робота складається зі вступу, двох розділів, кожен з яких містить три підрозділи, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКО-ІТАЛІЙСЬКИХ ВІДНОСИН У ПЕРШІ РОКИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

1.1. Міжнародно-політичні передумови встановлення дипломатичних відносин

Розпад біполярної системи міжнародних відносин наприкінці ХХ століття та припинення існування Радянського Союзу спричинили докорінні зміни у європейському політичному просторі, пов'язані з формуванням нової архітектури безпеки, переосмисленням ролі міжнародних інституцій та появою нових незалежних держав. Проголошення незалежності України у 1991 році стало не лише внутрішньополітичним актом, а й важливою подією для всієї системи європейської безпеки, оскільки поява нової держави в Центрально-Східній Європі потребувала її швидкої інтеграції у міжнародно-правові та дипломатичні механізми.

Визнання України міжнародною спільнотою та налагодження повноцінних дипломатичних відносин розглядалися як необхідна умова забезпечення регіональної стабільності та запобігання виникненню нових зон політичної нестабільності. Як наголошується в аналітичних дослідженнях Центру Разумкова, для України першочерговим завданням на початковому етапі незалежності було міжнародне визнання та формування стабільних відносин з ключовими західними партнерами, що мало забезпечити її інтеграцію в європейський і світовий політичний простір [1].

Міжнародно-політичні передумови встановлення дипломатичних відносин між Україною та Італійською Республікою формувалися в умовах активного пошуку Україною власної зовнішньополітичної ідентичності та визначення стратегічних пріоритетів зовнішньої політики. Європейський вектор розвитку поступово утверджувався як ключовий орієнтир,

покликаний забезпечити демократичні трансформації, економічну модернізацію та включення України до системи європейських безпекових і політичних координат. У цьому контексті двосторонні відносини з державами Європейського Союзу набували особливого значення, оскільки саме вони визначали можливості України щодо поглиблення співпраці з європейськими структурами та адаптації до європейських норм і стандартів.

Італія виступала для України важливим партнером не лише як держава-член Європейського Союзу, а й як країна з потужними дипломатичними традиціями, активною участю у багатосторонніх форматах співробітництва та значним впливом у межах міжнародних організацій. Українські науковці підкреслюють, що саме визнання України провідними західноєвропейськими державами, зокрема Італією, стало вирішальним чинником її включення до системи міжнародних відносин на засадах суверенної рівності та міжнародного права [2, с. 145]. Установлення дипломатичних відносин із такими державами створювало для України можливість не лише закріпити власний міжнародно-правовий статус, а й започаткувати механізми політичного діалогу та економічної взаємодії.

Крім того, міжнародно-політичні передумови українсько-італійського зближення визначалися загальноєвропейськими процесами початку 1990-х років, зокрема активізацією політики розширення та поглиблення співробітництва між Західною та Східною Європою. Західні дослідники наголошують, що для Італії характерним було прагнення уникнути нових ліній поділу на європейському континенті та сприяти інтеграції нових держав у спільний політичний простір через дипломатичні та інституційні механізми [3]. У цьому сенсі Україна розглядалася як важливий елемент стабільності у Східній Європі, а розвиток відносин з нею відповідав як національним інтересам Італії, так і загальноєвропейським стратегічним цілям.

Італія, у свою чергу, розглядала встановлення дипломатичних відносин з Україною крізь призму загальноєвропейської стабільності та розширення простору демократії після завершення «холодної війни». Для італійської

зовнішньої політики початку 1990-х років було характерним прагнення адаптуватися до нових міжнародних реалій, пов'язаних із трансформацією системи безпеки в Європі та зростанням ролі багатосторонніх інституцій. Як зазначають західні дослідники італійської зовнішньої політики, Італія традиційно підтримує багатосторонній підхід у міжнародних відносинах та надає пріоритет зміцненню міжнародного права як основи міждержавної взаємодії [3]. Саме тому поява незалежної України розглядалася Римом не як регіональний виклик, а як можливість сприяти формуванню стабільного та передбачуваного політичного середовища у Східній Європі.

У контексті загальноєвропейських процесів Італія була зацікавлена у запобіганні виникненню «сірих зон безпеки» на східних кордонах Європейського Союзу. Західні аналітики наголошують, що італійська дипломатія в цей період орієнтувалася на підтримку демократичних трансформацій у постсоціалістичних державах як ключової умови довготривалої стабільності на континенті [4]. У цьому сенсі Україна сприймалася як важливий елемент нової європейської політичної конфігурації, а встановлення з нею дипломатичних відносин відповідало стратегічним інтересам Італії.

Важливу роль у формуванні позитивного ставлення Італії до України відіграв також міжнародно-правовий чинник. Італія, як держава з усталеними правовими традиціями та активний учасник діяльності ООН і Ради Європи, послідовно виступала за визнання нових незалежних держав на основі принципів суверенітету, територіальної цілісності та невтручання у внутрішні справи. Українські дослідники підкреслюють, що підтримка з боку таких держав, як Італія, сприяла швидкому включенню України до системи міжнародних організацій і закріпленню її статусу суб'єкта міжнародного права [1].

Крім того, італійський підхід до розвитку відносин з Україною формувався під впливом ширших зовнішньополітичних пріоритетів Італії, зокрема її ролі в європейській інтеграції та трансатлантичних відносинах.

Західні науковці зазначають, що Італія прагнула поєднати власні національні інтереси з колективними цілями Європейського Союзу, підтримуючи політику відкритості та діалогу щодо нових незалежних держав Східної Європи [5]. У цьому контексті розвиток відносин з Україною розглядався як складова загальної стратегії стабілізації європейського простору.

Важливу роль у формуванні передумов українсько-італійських відносин відіграв інституційний фактор, який на початковому етапі незалежності України набув визначального значення. Україна з перших років державної самостійності активно прагнула інтеграції до міжнародних організацій, зокрема Організації Об'єднаних Націй, Ради Європи та ОБСЄ, розглядаючи їх не лише як майданчики для політичного діалогу, а й як механізми закріплення власної міжнародної правосуб'єктності та гарантування суверенітету. Участь у діяльності цих інституцій дозволяла Україні долучитися до формування міжнародних норм і правил, а також забезпечувала зовнішню підтримку процесів внутрішньої трансформації. Італія, будучи активним і впливовим учасником зазначених міжнародних організацій, послідовно підтримувала залучення України до європейських і глобальних політичних процесів, розглядаючи це як складову ширшої стратегії стабілізації європейського простору.

Підтримка України з боку Італії в межах міжнародних організацій сприяла формуванню взаємної довіри та створенню правових передумов для встановлення дипломатичних відносин. Як підкреслює Ю. В. Секунова, саме поєднання міжнародно-правового статусу обох держав і їхньої активної участі в міжнародних інституціях створило правову основу для налагодження стабільних міждержавних відносин на принципах рівноправності та взаємної поваги [2, с. 147]. У цьому контексті інституційна співпраця стала не лише наслідком, а й важливим чинником розвитку українсько-італійського діалогу, що забезпечив його сталість і передбачуваність.

Поряд з інституційними передумовами, суттєве значення мали також історичні та гуманітарні чинники, які, хоча й не визначали зовнішньополітичні рішення безпосередньо, сприяли формуванню сприятливого політичного та соціокультурного середовища для розвитку двосторонніх відносин. Українські дослідники зазначають, що контакти між Україною та Італією мають глибші історичні корені, пов'язані з культурними, освітніми та науковими зв'язками, які в різні історичні періоди сприяли взаємному пізнанню та формуванню позитивних уявлень про обидві країни [6, с. 48]. Актуалізація цих контактів у період незалежності України дозволила наповнити двосторонні відносини гуманітарним змістом, що доповнював офіційний дипломатичний діалог.

У сучасних умовах гуманітарний вимір українсько-італійських відносин був суттєво посилений зростанням української присутності в Італії, зумовленим процесами трудової міграції. Українська громада в Італії поступово перетворилася на важливий соціальний чинник, який сприяв поглибленню міжлюдських контактів, поширенню інформації про Україну та формуванню позитивного образу українського суспільства. Українські дослідники підкреслюють, що трудова міграція згодом стала не лише соціально-економічним явищем, а й важливим елементом гуманітарного співробітництва, що впливає на розвиток двосторонніх відносин [7, с. 102]. У поєднанні з історичними та інституційними чинниками це створило додаткові передумови для зміцнення українсько-італійських зв'язків.

Зрештою, інституційні, історичні та гуманітарні передумови встановлення українсько-італійських відносин взаємодіяли між собою, формуючи комплексне підґрунтя для розвитку двосторонньої співпраці. Саме ця багатовимірність дозволила українсько-італійським відносинам на початковому етапі незалежності України набути стабільного характеру та створити основу для їх подальшої еволюції.

Загальноєвропейський контекст початку 1990-х років, пов'язаний із подоланням наслідків «холодної війни», розширенням Європейського Союзу

та формуванням нової архітектури безпеки, істотно вплинув на динаміку відносин між Україною та Італією. Перехід від біполярної моделі до багатополлярної системи міжнародних відносин актуалізував питання інтеграції нових незалежних держав у європейський політичний простір і створення механізмів запобігання фрагментації континенту. У цих умовах політика держав Європейського Союзу була спрямована на формування інклюзивної моделі європейської безпеки, що передбачала залучення країн Центрально-Східної Європи до спільних політичних і безпекових процесів.

Західні аналітики наголошують, що політика Італії щодо Східної Європи ґрунтувалася на прагненні уникнути появи нових ліній поділу в Європі та сприяти інтеграції нових держав у спільний політичний простір шляхом дипломатичного діалогу та багатостороннього співробітництва [4]. Такий підхід відповідав традиційній орієнтації італійської зовнішньої політики на компроміс, консенсус і підтримку багатосторонніх механізмів, що розглядалися як запорука стабільності на континенті. У цьому контексті Україна сприймалася не лише як новий суб'єкт міжнародних відносин, а й як важливий чинник регіональної безпеки у Східній Європі.

Розширення Європейського Союзу та активізація європейської політики сусідства створювали для України можливості поступового зближення з європейськими структурами, навіть за відсутності перспективи повноправного членства на початковому етапі. Італія, підтримуючи концепцію «відкритої Європи», сприяла залученню України до європейського політичного діалогу, що відповідало як загальноєвропейським інтересам, так і власним зовнішньополітичним пріоритетам Риму. Західні дослідники підкреслюють, що такий підхід дозволяв Італії поєднувати національні інтереси з колективними цілями ЄС, зокрема у сфері стабільності та безпеки [5].

Для України цей загальноєвропейський контекст мав стратегічне значення, оскільки створював сприятливі умови для міжнародного визнання, налагодження дипломатичних відносин і закріплення європейського вектора

зовнішньої політики. Підтримка з боку таких держав, як Італія, сприяла посиленню позицій України в європейських інституціях і формуванню позитивного міжнародного іміджу молодій державі. Українські науковці зазначають, що саме сприятлива європейська політична кон'юнктура початку 1990-х років стала одним із ключових чинників успішного встановлення дипломатичних відносин України з державами Західної Європи [2, с. 148].

Таким чином, міжнародно-політичні передумови встановлення дипломатичних відносин між Україною та Італійською Республікою були результатом поєднання внутрішніх трансформацій української державності, зовнішньополітичних пріоритетів Італії та загальноєвропейських процесів після завершення «холодної війни». Ці чинники заклали підґрунтя для подальшого розвитку політичного діалогу, формування договірно-правової бази та розширення співпраці між двома державами.

1.2. Процес встановлення дипломатичних зв'язків та формування договірно-правової бази

Процес встановлення дипломатичних зв'язків між Україною та Італійською Республікою був органічною складовою загальної стратегії України щодо інституціоналізації своєї присутності в системі міжнародних відносин після здобуття незалежності. Для молодій українській державі формування офіційних дипломатичних відносин із провідними європейськими країнами мало не лише символічне, а й практичне значення, оскільки забезпечувало міжнародне визнання, політичну підтримку та доступ до європейських механізмів співпраці. У науковій літературі підкреслюється, що саме на початковому етапі незалежності було закладено основні принципи та інституційні рамки зовнішньої політики України, які визначили подальшу логіку її міжнародної діяльності та характер відносин з європейськими партнерами [9, с. 116; 10, с. 235].

Визнання України Італійською Республікою та встановлення міждержавних дипломатичних відносин стало важливим етапом переходу від декларативної зовнішньої політики до практичного наповнення двосторонньої співпраці. Офіційне закріплення дипломатичних зв'язків дозволило створити необхідні канали комунікації між органами державної влади обох країн, що, у свою чергу, сприяло узгодженню позицій з актуальних міжнародних питань і розвитку політичного діалогу. Відкриття дипломатичних представництв відіграло ключову роль у формуванні інституційної основи для регулярних контактів між зовнішньополітичними відомствами, а також забезпечило можливість оперативного реагування на зміни у міжнародному середовищі.

За інформацією офіційних ресурсів Посольства України в Італійській Республіці, дипломатичні зв'язки між Україною та Італією з перших років незалежності розвивалися за кількома взаємопов'язаними напрямками, зокрема у сфері політичних консультацій, економічного співробітництва та гуманітарних контактів [8]. Такий багатовекторний характер двосторонніх відносин свідчив про прагнення обох сторін не обмежуватися формальним визнанням, а наповнити співпрацю реальним змістом і створити підґрунтя для її довгострокового розвитку. Особливу увагу приділялося встановленню регулярного діалогу на рівні міністерств закордонних справ, що дозволяло координувати підходи до ключових міжнародних і регіональних проблем.

Крім того, інституціоналізація дипломатичних зв'язків сприяла активізації контактів у суміжних сферах, зокрема економіці, культурі та освіті, що поступово формувало комплексний характер українсько-італійських відносин. Українські науковці наголошують, що саме поєднання політичного діалогу з практичною співпрацею стало однією з передумов стабільності двосторонніх відносин і дозволило уникнути їх фрагментарності на ранньому етапі розвитку [10, с. 250]. У цьому контексті Італія виступала для України не лише як окремий двосторонній партнер, а й як важливий елемент ширшої європейської політичної та інституційної системи.

Тому, встановлення дипломатичних зв'язків між Україною та Італійською Республікою стало важливим кроком у процесі формування зовнішньополітичної суб'єктності України та створення інституційних механізмів двосторонньої співпраці. Закладені на цьому етапі основи політичного діалогу й дипломатичної взаємодії визначили подальший розвиток українсько-італійських відносин та сприяли їх трансформації у стабільне й багатовимірне партнерство.

Формування договірно-правової бази українсько-італійських відносин відбувалося поступово та відповідало загальноприйнятій європейській практиці міждержавної співпраці, що передбачає поетапне закріплення політичних домовленостей у формі міжнародних договорів, угод і меморандумів. Укладення таких документів стало важливим інструментом правового оформлення досягнутих домовленостей і створення стабільних механізмів взаємодії між державами, що дозволяло перевести політичний діалог у практичну площину. Українські дослідники наголошують, що договірно-правова база відіграє ключову роль у забезпеченні передбачуваності та безперервності міжнародних відносин, особливо для держав, які перебувають на етапі становлення власної зовнішньої політики та інституційної спроможності [11, с. 288]. Для України це мало особливе значення в умовах трансформації міжнародного середовища та необхідності закріплення власного міжнародно-правового статусу.

Правове оформлення українсько-італійських відносин ґрунтувалося на фундаментальних принципах міжнародного права, зокрема суверенної рівності держав, поваги до територіальної цілісності, невтручання у внутрішні справи та взаємовигідного співробітництва. Дотримання цих принципів забезпечувало стабільність і передбачуваність двосторонніх відносин, а також створювало правові гарантії виконання взаємних зобов'язань. Як підкреслює В. Лисак, саме послідовне дотримання загальновизнаних норм міжнародного права стало визначальним чинником стійкості українсько-італійських відносин у контексті міжнародно-правових

змін кінця XX – початку XXI століття [11, с. 290]. У цьому сенсі договірно-правова база виконувала не лише регулятивну, а й стабілізуючу функцію.

Крім того, формування договірно-правової бази українсько-італійських відносин відбувалося з урахуванням європейських інтеграційних процесів та необхідності гармонізації двосторонніх домовленостей із нормами та стандартами Європейського Союзу. Це сприяло підвищенню якості правового регулювання співпраці та забезпечувало її узгодженість із ширшими європейськими політико-правовими рамками. Укладені угоди закріплювали механізми співпраці у політичній, економічній, культурній та гуманітарній сферах, що дозволяло розглядати українсько-італійські відносини як багатовимірне партнерство, а не сукупність окремих контактів.

Важливою особливістю договірно-правового оформлення українсько-італійських відносин стало поєднання двосторонніх угод із багатосторонніми зобов'язаннями, що впливали з участі обох держав у міжнародних організаціях. Такий підхід сприяв узгодженню національних інтересів із міжнародними нормами та посилював інституційну стійкість двосторонньої співпраці. У результаті договірно-правова база стала не лише інструментом регулювання практичних аспектів співробітництва, а й важливим елементом формування спільного правового простору взаємодії між Україною та Італійською Республікою.

Отже, формування договірно-правової бази українсько-італійських відносин мало комплексний характер і відігравало ключову роль у забезпеченні стабільності, передбачуваності та поступального розвитку двосторонньої співпраці. Закріплення взаємних зобов'язань у правових документах створило надійне підґрунтя для подальшої еволюції українсько-італійських відносин у контексті європейської інтеграції та сучасних міжнародних викликів.

Важливим чинником розвитку договірних відносин між Україною та Італією стала європейська інтеграція України, яка з початку 1990-х років набула характеру стратегічного зовнішньополітичного пріоритету.

Прагнення України до зближення з Європейським Союзом зумовлювало необхідність гармонізації зовнішньополітичних підходів, правових норм і механізмів міждержавної співпраці з європейськими стандартами. У цьому контексті двосторонні відносини з державами-членами ЄС, зокрема з Італією, розглядалися Україною як інструмент поступової інтеграції до європейського політико-правового простору [12, с. 86; 13, с. 149].

Італія, у свою чергу, формувала підхід до співпраці з Україною в межах загальної політики Європейського Союзу щодо Східної Європи та Європейської політики сусідства. Західні дослідники зазначають, що італійське бачення східного напрямку політики ЄС ґрунтувалося на поєднанні прагматичних інтересів і нормативного підходу, спрямованого на поширення європейських правових і політичних стандартів за межі Союзу [14, с. 57]. У цьому сенсі договірно-правові відносини з Україною розглядалися Римом як засіб інституційного залучення України до європейського порядку, заснованого на нормах і правилах.

Особливе значення в цьому процесі мала орієнтація Італії на розвиток стабільних і передбачуваних правових механізмів співпраці, що відповідало загальній логіці європейської інтеграції. Укладення двосторонніх угод між Україною та Італією сприяло не лише врегулюванню практичних аспектів співробітництва, а й формуванню спільного правового простору взаємодії, який враховував європейські норми у сфері політики, економіки та гуманітарних відносин.

Крім того, договірно-правова база українсько-італійських відносин поступово наповнювалася гуманітарним і соціокультурним змістом, що відповідало сучасним підходам Європейського Союзу до міждержавної співпраці. Як зазначає S. Del Gaudio, взаємодія між Україною та Італією у гуманітарній площині, зокрема у сфері міжкультурних контактів і мовної політики, сприяла зміцненню взаєморозуміння та створенню додаткових передумов для правового закріплення двосторонніх відносин [15]. Такий

гуманітарний вимір доповнював формально-правові механізми співпраці та підвищував їхню ефективність.

У ширшому європейському контексті договірно-правове оформлення відносин між Україною та Італією відповідало стратегії ЄС щодо поступового залучення країн Східної Європи до європейського інтеграційного простору без створення нових розподільчих ліній. Підтримка Італією правового та інституційного зближення з Україною свідчила про її зацікавленість у формуванні стабільного середовища на східних кордонах Європейського Союзу та відповідала довгостроковим інтересам європейської безпеки [14, с. 58].

Таким чином, європейська інтеграція України виступила важливим структуроутворюючим чинником формування договірно-правової бази українсько-італійських відносин. Поєднання інституційного підходу Європейського Союзу, італійського бачення східного напрямку європейської політики та гуманітарного виміру співпраці створило умови для розвитку стабільних, юридично закріплених і багатовимірних двосторонніх відносин між Україною та Італійською Республікою.

Формування договірно-правової бази українсько-італійських відносин відбувалося паралельно з активізацією політичного діалогу та співпраці в межах міжнародних організацій, що сприяло узгодженню двосторонніх зобов'язань із багатосторонніми міжнародними нормами та принципами. Участь України й Італії в діяльності Організації Об'єднаних Націй, Ради Європи та ОБСЄ створювала спільне інституційне середовище, у межах якого відбувалося формування узгоджених підходів до питань безпеки, демократії, прав людини та верховенства права. Така взаємодія посилювала правову сумісність двосторонніх угод і сприяла їх відповідності загальноєвропейським і міжнародним стандартам.

Як зазначає Л. М. Чекаленко, для України цей етап мав стратегічне значення, оскільки дозволяв не лише закріпити міжнародний статус держави, а й перейти від епізодичних контактів до формування сталих партнерських

відносин з провідними європейськими країнами [10, с. 254; 16, с. 107]. У цьому сенсі договірно-правова база виступала інструментом інституціоналізації політичного діалогу, надаючи йому довготривалого та передбачуваного характеру. Закріплення двосторонніх домовленостей у правових документах підвищувало рівень взаємної відповідальності сторін і сприяло посиленню довіри між ними.

Важливим аспектом цього процесу була взаємодія двосторонніх і багатосторонніх форматів співпраці. Українські дослідники підкреслюють, що залучення України до міжнародних організацій створювало сприятливі умови для поширення європейських норм і практик у сфері зовнішньої політики та міжнародного права, що відображалося і в змісті двосторонніх угод з державами-членами ЄС [9, с. 119]. У цьому контексті Італія виступала для України не лише партнером у двосторонньому вимірі, а й важливим учасником багатосторонніх механізмів, через які здійснювалося європейське політико-правове залучення України.

Крім того, узгодження двосторонніх зобов'язань із багатосторонніми міжнародними нормами сприяло підвищенню легітимності українсько-італійських відносин у ширшому європейському контексті. Західні дослідники зазначають, що саме поєднання двосторонніх договорів із участю в міжнародних організаціях дозволяє державам ефективно інтегруватися в регіональні політичні простори без втрати суверенітету [14, с. 59]. Для України це мало особливе значення, оскільки сприяло поступовому включенню до європейської системи політичної та правової координації.

У цьому контексті українсько-італійські відносини стали важливою складовою ширшого процесу європейської інтеграції України, виступаючи своєрідним «містком» між національною зовнішньою політикою та багатосторонніми європейськими механізмами. Формування договірно-правової бази у поєднанні з активною участю в міжнародних організаціях забезпечило інституційну сталість двосторонніх відносин і створило підґрунтя для їх подальшого розвитку в умовах поглиблення європейської

інтеграції та зростання ролі міжнародного права в регулюванні міждержавних відносин.

Отже, процес встановлення дипломатичних зв'язків між Україною та Італійською Республікою та формування договірно-правової бази двосторонньої співпраці характеризувався поетапністю, правовою визначеністю та орієнтацією на європейські норми міжнародних відносин. Закладені у перші роки незалежності України механізми дипломатичної та правової взаємодії створили міцний фундамент для подальшого розвитку українсько-італійських відносин у політичній, економічній і гуманітарній сферах.

1.3. Політичний діалог і співпраця в міжнародних організаціях

Політичний діалог між Україною та Італійською Республікою з моменту встановлення дипломатичних відносин розвивався як системний і багаторівневий процес, що поєднував двосторонні міждержавні контакти з активною взаємодією в межах міжнародних організацій. Такий формат співпраці був зумовлений прагненням України закріпити власну міжнародну суб'єктність, інституціоналізувати зовнішньополітичні зв'язки та інтегруватися в європейський політичний простір, а також зацікавленістю Італії у формуванні стабільного безпекового середовища у Східній Європі. Як підкреслюється у матеріалах, присвячених 30-річчю українсько-італійських дипломатичних відносин, саме політичний діалог став фундаментом двостороннього партнерства, оскільки забезпечив сталість, передбачуваність і спадкоємність співпраці незалежно від змін міжнародної кон'юнктури [16].

Юридичним підґрунтям політичного діалогу став Протокол про встановлення дипломатичних відносин між Україною та Італійською Республікою, який визначив базові принципи міждержавної взаємодії та започаткував офіційні канали політичної комунікації [17]. Саме правове

оформлення дипломатичних відносин створило умови для переходу від епізодичних контактів до регулярної, інституційно закріпленої співпраці. Надалі розвиток політичних відносин здійснювався через систематичні консультації між міністерствами закордонних справ, взаємні візити на рівні глав держав, урядів і парламентів, а також координацію позицій з ключових питань міжнародного порядку денного, зокрема у сфері європейської безпеки, регіональної стабільності та міжнародного права.

Важливою особливістю українсько-італійського політичного діалогу стало поєднання офіційних дипломатичних каналів із неформальними механізмами політичної взаємодії, зокрема парламентською дипломатією та міжурядовими консультаціями. Українські дослідники зазначають, що такий інституціоналізований формат сприяв формуванню атмосфери довіри та дозволяв поступово поглиблювати співпрацю навіть у періоди ускладнення міжнародної ситуації або змін політичних пріоритетів окремих урядів [18]. У цьому контексті політичний діалог виконував стабілізуючу функцію, знижуючи ризики різких коливань у двосторонніх відносинах.

Крім того, регулярність політичних контактів сприяла узгодженню позицій України та Італії в межах міжнародних організацій, що посилювало ефективність їхньої взаємодії на багатосторонньому рівні. Політичний діалог дозволяв сторонам оперативно реагувати на актуальні виклики міжнародної безпеки та виробляти спільні або узгоджені підходи до вирішення регіональних і глобальних проблем. Таким чином, політична взаємодія між Україною та Італією набула не лише двостороннього, а й ширшого європейського виміру, що підвищувало її значення у системі міжнародних відносин.

Отже, розвиток політичного діалогу між Україною та Італійською Республікою характеризувався інституційною сталістю, правовою визначеністю та орієнтацією на багатосторонню взаємодію. Саме ці риси дозволили перетворити політичний діалог на ключовий механізм підтримання і поглиблення українсько-італійських відносин у контексті

європейської інтеграції України та трансформації сучасної системи міжнародних відносин.

Важливу роль у розвитку політичного діалогу відігравала співпраця України та Італії в межах міжнародних організацій, передусім Організації Об'єднаних Націй, Ради Європи та ОБСЄ. Участь обох держав у цих структурах створювала спільний інституційний простір для узгодження підходів до питань міжнародної безпеки, захисту прав людини, демократичних стандартів і верховенства права. Саме в багатосторонніх форматах відбувалося вироблення спільних позицій щодо актуальних міжнародних проблем, що дозволяло Україні та Італії координувати зовнішньополітичні дії та посилювати взаємну підтримку на міжнародній арені. Як зазначає Л. Ф. Істратій, багатосторонні механізми співпраці стали одним із ключових інструментів наповнення українсько-італійського політичного діалогу практичним змістом, оскільки сприяли трансформації політичних декларацій у конкретні узгоджені дії [18].

У межах міжнародних організацій Італія виступала для України важливим партнером у просуванні її ініціатив і позицій, зокрема щодо питань європейської безпеки, підтримки демократичних реформ і захисту прав людини. Така підтримка мала особливе значення для України на етапі становлення її зовнішньополітичної суб'єктності, оскільки сприяла зміцненню міжнародного авторитету держави та розширенню її можливостей впливу на багатосторонні процеси. Українські дослідники наголошують, що участь у спільних ініціативах у межах ООН, Ради Європи та ОБСЄ дозволяла Україні поступово інтегруватися в європейський політико-правовий простір і закріплювати європейський вектор зовнішньої політики.

Водночас політичні відносини між Україною та Італією зазнавали впливу внутрішньополітичних процесів в Італійській Республіці, зокрема змін урядів, трансформації партійної системи та коригування пріоритетів зовнішньої політики. У цьому контексті показовим є період урядів С. Берлусконі, коли італійська зовнішня політика поєднувала європейську

інтеграційну орієнтацію з прагматичним підходом до міжнародних відносин. Як зазначає М. В. Нелін, зовнішньополітичний курс Італії у 2001–2011 роках визначався балансуванням між зобов'язаннями в межах Європейського Союзу, трансатлантичними відносинами та власними національними інтересами, що безпосередньо впливало на характер взаємодії з державами Східної Європи, у тому числі з Україною [19, с. 85].

Попри певні коливання зовнішньополітичних акцентів Італії, політичний діалог між двома державами зберігав стабільність і поступальність розвитку. Це зумовлювалося наявністю сформованої договірно-правової бази, регулярних дипломатичних контактів і зацікавленістю обох сторін у підтриманні конструктивних відносин. Українсько-італійський політичний діалог демонстрував здатність адаптуватися до змін міжнародного середовища та внутрішньополітичних трансформацій, не втрачаючи при цьому стратегічної спрямованості на співпрацю в європейському та міжнародному вимірах.

Отже, поєднання багатосторонньої взаємодії в межах міжнародних організацій і двостороннього політичного діалогу забезпечило українсько-італійським відносинам інституційну стійкість та гнучкість. Саме ця взаємодія дозволила зберегти безперервність політичних контактів, посилити міжнародні позиції України та закріпити Італію як одного з важливих партнерів України в європейському політичному просторі.

Окреме місце в українсько-італійському політичному діалозі посідала послідовна підтримка Італією європейських прагнень України, що розглядалася як складова ширшої політики Європейського Союзу щодо залучення країн Східної Європи до європейського політико-правового простору. Для України така підтримка мала не лише символічне, а й практичне значення, оскільки сприяла поглибленню взаємодії з інституціями ЄС та адаптації національної зовнішньої політики до європейських стандартів. Офіційні матеріали Міністерства закордонних справ України свідчать, що Італія брала активну участь у політичних консультаціях щодо

питань європейської інтеграції України, підтримувала розвиток співпраці в межах програм і ініціатив Європейського Союзу та сприяла розширенню присутності України в європейських політичних процесах [20; 21].

Підтримка з боку Італії проявлялася як у двосторонньому форматі, так і в межах багатосторонніх європейських механізмів, де Рим послідовно виступав за збереження відкритого діалогу з Україною та поглиблення її взаємодії з ЄС. Такий підхід відповідав італійській традиції поєднання національних інтересів із колективними цілями європейської інтеграції та сприяв формуванню сприятливого політичного середовища для просування українських ініціатив на європейському рівні. Українські дослідники наголошують, що підтримка з боку держав-членів ЄС, зокрема Італії, відігравала важливу роль у зміцненні позицій України в діалозі з європейськими структурами та підвищенні довіри до неї як до передбачуваного партнера.

Крім того, активна участь Італії у консультаціях щодо європейської інтеграції України сприяла формуванню більш системного та послідовного підходу до українсько-європейських відносин. Політичний діалог з Італією дозволяв Україні враховувати досвід держави-засновниці Європейського Союзу у питаннях адаптації національної політики до вимог європейського інтеграційного процесу. Це мало особливе значення на етапі інституційного становлення української євроінтеграційної стратегії та формування довгострокових пріоритетів зовнішньої політики.

У результаті така позиція Італії сприяла зміцненню міжнародного авторитету України та посиленню її ролі в європейському політичному діалозі, а також створювала додаткові можливості для просування українських інтересів у межах Європейського Союзу. Підтримка європейських прагнень України з боку Італії стала важливим чинником стабільності та поступовості українсько-італійських відносин, закріплюючи їх як складову ширшого процесу європейської інтеграції України.

У ширшому європейському вимірі політичний діалог між Україною та Італією слід розглядати як складову спільної відповіді європейських держав на трансформацію безпекового середовища у Східній Європі, що відбувалася під впливом розширення Європейського Союзу, зростання регіональних загроз і переосмислення ролі міжнародних інституцій у забезпеченні стабільності. Західні дослідники наголошують, що координація політики щодо України в межах міжнародних організацій є ключовою умовою забезпечення стабільності на континенті та збереження європейського порядку, заснованого на правилах [22]. У цьому контексті співпраця України та Італії на багатосторонньому рівні набувала стратегічного значення, оскільки дозволяла поєднати двосторонні інтереси з колективними підходами Європейського Союзу та інших міжнародних акторів.

Італія, діючи в межах спільної європейської зовнішньої та безпекової політики, розглядала Україну як важливого партнера у формуванні стабільного безпекового поясу на східних кордонах Європи. Політичний діалог з Україною давав змогу Італії брати участь у виробленні узгоджених європейських рішень щодо кризових ситуацій у регіоні та підтримувати підходи, спрямовані на врегулювання конфліктів дипломатичними засобами. Для України така взаємодія була важливою з точки зору інтеграції до європейських безпекових дискусій і поступового включення до системи європейської політичної координації.

Крім того, як зазначає R. Youngs, залучення України до багатосторонніх політичних і безпекових форматів є елементом ширшої геополітичної динаміки, що характеризується асиметрією впливів, але водночас зростанням взаємозалежності європейських держав [23]. У цьому сенсі українсько-італійський політичний діалог виступав не лише інструментом двосторонніх відносин, а й важливим чинником формування нової конфігурації безпеки в Європі, у якій значення мають не лише військові аспекти, а й політична координація, правові механізми та спільні інституційні підходи.

Важливо підкреслити, що участь України та Італії у багатосторонніх форматах співпраці сприяла поступовому переходу від реактивної моделі безпеки до превентивної, заснованої на ранньому попередженні конфліктів, розвитку політичного діалогу та зміцненні міжнародного права. Такий підхід відповідав загальноєвропейському баченню безпеки як комплексного явища, що охоплює політичний, правовий і гуманітарний виміри. У цьому контексті українсько-італійська співпраця набувала додаткової цінності як приклад поєднання двосторонніх і багатосторонніх механізмів у реагуванні на сучасні виклики.

Зрештою, у ширшому європейському контексті політичний діалог між Україною та Італією виконував функцію інтеграційного та стабілізаційного чинника, сприяючи включенню України до європейської системи політичної координації та безпеки. Поєднання стратегічних інтересів Італії, європейських колективних підходів і прагнень України до європейської інтеграції забезпечувало багатовимірний характер співпраці та заклало підґрунтя для подальшого розвитку українсько-італійських відносин у контексті трансформації сучасної системи міжнародних відносин.

Таким чином, політичний діалог і співпраця України та Італії в межах міжнародних організацій мали комплексний характер і відігравали ключову роль у розвитку двосторонніх відносин у період незалежності України. Поєднання двосторонніх контактів із багатосторонньою взаємодією сприяло закріпленню міжнародного статусу України, поглибленню партнерських відносин з Італією та інтеграції України в європейський політичний і безпековий простір.

Висновки до розділу 1

У першому розділі роботи здійснено комплексний аналіз формування та початкового розвитку українсько-італійських відносин у період становлення незалежної Української держави. Дослідження дозволило

встановити, що виникнення та еволюція двосторонніх зв'язків були зумовлені поєднанням глобальних трансформацій міжнародної системи, внутрішніх процесів державотворення в Україні та зовнішньополітичних пріоритетів Італійської Республіки.

З'ясовано, що міжнародно-політичні передумови встановлення дипломатичних відносин між Україною та Італією формувалися в умовах розпаду біполярної системи та становлення нової архітектури європейської безпеки. Проголошення незалежності України актуалізувало потребу її швидкої інтеграції до міжнародно-правового простору, тоді як Італія розглядала Україну як важливого чинника стабільності у Східній Європі та потенційного партнера в межах європейського політичного порядку.

Доведено, що процес встановлення дипломатичних зв'язків між Україною та Італійською Республікою мав поетапний та інституціоналізований характер. Відкриття дипломатичних представництв і започаткування регулярного політичного діалогу створили умови для формування розгалуженої договірно-правової бази, яка ґрунтувалася на принципах суверенної рівності, невтручання у внутрішні справи та взаємовигідного співробітництва. Саме правове закріплення двосторонніх домовленостей забезпечило стабільність і передбачуваність українсько-італійських відносин у перші роки незалежності України.

Встановлено, що важливим чинником розвитку двосторонніх відносин стала європейська інтеграція України. Співпраця з Італією як державою-членом Європейського Союзу сприяла адаптації української зовнішньої політики до європейських стандартів та залученню України до європейського політико-правового простору. Італія виступала для України не лише двостороннім партнером, а й важливим учасником багатосторонніх європейських механізмів.

Обґрунтовано, що політичний діалог і співпраця в межах міжнародних організацій, зокрема ООН, Ради Європи та ОБСЄ, стали ключовими інструментами поглиблення українсько-італійських відносин. Участь обох

держав у цих структурах забезпечувала координацію позицій з питань міжнародної безпеки, демократії та прав людини, а також сприяла зміцненню міжнародного авторитету України. У ширшому європейському вимірі українсько-італійський політичний діалог розглядається як складова спільних зусиль європейських держав щодо реагування на трансформацію безпекового середовища у Східній Європі.

Таким чином, результати дослідження першого розділу свідчать, що в перші роки незалежності України було закладено міцні політико-правові та інституційні основи українсько-італійських відносин. Саме ці засади зумовили подальшу еволюцію двостороннього партнерства та створили передумови для його поглиблення в контексті європейської інтеграції України та сучасних міжнародних викликів.

РОЗДІЛ 2. ЕВОЛЮЦІЯ УКРАЇНСЬКО-ІТАЛІЙСЬКИХ ВІДНОСИН У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

2.1. Торгівельно-економічне та інвестиційне співробітництво

Торгівельно-економічне співробітництво між Україною та Італійською Республікою є однією з ключових складових двосторонніх відносин, що набула особливої динаміки в умовах європейської інтеграції України та трансформації світової економічної системи. Від початку незалежності України економічний вимір взаємодії розглядався не лише як супровід політичного діалогу, а як його практична основа, здатна забезпечити матеріальне наповнення стратегічного партнерства. Саме через розширення торговельних потоків, залучення інвестицій та технологічну кооперацію Україна прагнула зміцнити власну економічну суб'єктність і поступово інтегруватися до європейського економічного простору.

У перші роки незалежності формування українсько-італійських економічних відносин відбувалося на тлі глибоких структурних трансформацій української економіки, демонополізації, приватизації та переходу до ринкової моделі господарювання. Зовнішньоекономічна діяльність стала важливим інструментом подолання внутрішньої економічної кризи та диверсифікації торговельних зв'язків після розпаду Радянського Союзу. Як засвідчує аналітична хроніка міжнародних відносин України 1991–2003 років, економічна дипломатія посідала пріоритетне місце в діяльності українських органів влади, оскільки саме через розвиток торговельних зв'язків передбачалося інтегруватися у світову економіку та зменшити залежність від пострадянського простору [39, с. 174].

У цьому контексті Італія, як одна з провідних економік Європейського Союзу та держава з розвиненим сектором малого і середнього підприємництва, стала для України перспективним партнером у сфері промислової кооперації, машинобудування, аграрного сектору та легкої

промисловості. Для України співпраця з Італією відкривала можливості доступу до сучасних виробничих технологій, інноваційних управлінських практик і нових ринків збуту. Водночас італійська сторона розглядала Україну як перспективний ринок із значним виробничим потенціалом, кваліфікованою робочою силою та вигідним географічним розташуванням між Європейським Союзом і країнами Східної Європи.

Поступово в структурі двосторонньої торгівлі сформувалися домінуючі напрями обміну. Україна традиційно експортувала до Італії металопродукцію, аграрну сировину, продукцію хімічної промисловості та напівфабрикати, тоді як імпорт з Італії складався переважно з машин і обладнання, текстильної продукції, товарів легкої промисловості та споживчих товарів високої доданої вартості. Така структура торгівлі відображала асиметричність економічного розвитку сторін, однак водночас створювала передумови для кооперації та модернізації українського виробництва.

Суттєвим чинником активізації співробітництва стало поступове формування договірно-правової бази, яка регламентувала торговельно-економічні відносини та забезпечувала гарантії для інвесторів. Укладення міжурядових угод сприяло створенню стабільних механізмів економічної взаємодії та формуванню сприятливого інвестиційного клімату. У результаті економічний вимір українсько-італійських відносин набув інституційної визначеності, що відповідало загальноєвропейським стандартам регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

З початком активнішої фази європейської інтеграції України торговельно-економічне співробітництво з Італією стало частиною ширшого процесу гармонізації українського законодавства з нормами Європейського Союзу. Це сприяло підвищенню прозорості економічних відносин, удосконаленню митних процедур та розвитку конкуренції. Таким чином, економічна взаємодія між Україною та Італією поступово трансформувалася з традиційної торгівлі сировинними товарами у більш структурований

формат співпраці, що поєднував торговельний, інвестиційний та технологічний компоненти.

Отже, на початковому етапі незалежності України було закладено основу для формування стійкого торговельно-економічного партнерства з Італією, яке згодом стало важливою складовою європейської інтеграції України та її включення до загальноєвропейських економічних процесів.

Важливим етапом інституційного оформлення економічної співпраці стало підписання Спільної заяви з питань економічних відносин між Урядом України і Урядом Італійської Республіки, яка визначила принципи взаємовигідного співробітництва, сприяння інвестиціям і розвитку підприємницьких контактів [40, с. 332]. Цей документ мав не лише декларативний, а й стратегічний характер, оскільки заклав правові та організаційні передумови для системної взаємодії у сфері торгівлі, інвестицій та промислової кооперації. У ньому було зафіксовано прагнення сторін забезпечити стабільність договірно-правового середовища, розширити міжурядові консультації з економічних питань та активізувати співпрацю між торгово-промисловими палатами, банківськими структурами й підприємницькими асоціаціями.

Документ також передбачав створення механізмів сприяння підприємницьким ініціативам, обміну економічною інформацією та підтримки спільних проєктів, що відповідало загальноєвропейській практиці формування партнерських економічних відносин. У цьому контексті Спільна заява стала важливим кроком до переходу від фрагментарних торговельних контактів до більш структурованого та передбачуваного формату співпраці, який базувався на принципах довгострокового економічного партнерства.

На межі 1990-х – початку 2000-х років у двосторонніх економічних відносинах поступово окреслилися пріоритетні напрями співпраці, що відповідали економічній структурі обох держав. Як зазначав Л. Курочкін, взаємний інтерес України та Італії полягав у поєднанні українського виробничого потенціалу з італійськими технологіями, управлінським

досвідом та розвиненими мережами малого і середнього підприємництва [41, с. 9]. Така модель взаємодії передбачала не лише традиційну торгівлю товарами, а й елементи виробничої кооперації, передачу технологій та участь у спільних інвестиційних проєктах.

Італійські підприємства виявляли зацікавленість у співпраці в галузі легкої промисловості, деревообробки, харчової промисловості та розвитку малого і середнього бізнесу, що відповідало структурним особливостям італійської економіки, орієнтованої на кластерну модель розвитку. Водночас Україна розглядала Італію як перспективний ринок для експорту металургійної продукції, аграрної сировини, продукції хімічної промисловості та напівфабрикатів. Така структура товарообігу відображала наявну асиметрію економічного розвитку сторін, проте створювала підґрунтя для подальшої диверсифікації торговельних потоків.

Слід зазначити, що на цьому етапі співпраця поступово виходила за межі простого обміну товарами. Почали формуватися контакти між регіонами обох держав, розширювалася участь українських підприємств у міжнародних виставках і бізнес-форумах в Італії, а також активізувалися міжбанківські та фінансові зв'язки. Усе це сприяло формуванню більш глибокого економічного партнерства, яке мало потенціал для переходу до інвестиційної моделі взаємодії.

Таким чином, кінець 1990-х – початок 2000-х років став періодом інституціоналізації та структурного оформлення торговельно-економічного співробітництва між Україною та Італією. Було закладено основу для розвитку стабільних торговельних відносин, розширення інвестиційної взаємодії та інтеграції української економіки до європейського економічного простору через співпрацю з однією з провідних держав Європейського Союзу.

Подальший розвиток економічних зв'язків між Україною та Італією відбувався в контексті активізації європейської інтеграції України, що зумовило необхідність поступової адаптації її зовнішньоекономічної політики до норм і стандартів Європейського Союзу. Гармонізація митного

законодавства, удосконалення механізмів технічного регулювання, запровадження прозорих процедур державної підтримки бізнесу та приведення конкурентної політики у відповідність до європейських принципів стали важливими чинниками модернізації української економіки.

Згідно з дослідженнями О. Загоровської, українсько-італійські зовнішньоекономічні відносини характеризуються поступовою диверсифікацією структури торгівлі, розширенням асортименту продукції та зростанням ролі малого і середнього підприємництва у двосторонніх зв'язках [42]. Авторка підкреслює, що інтеграційні процеси в Європі стимулювали Україну до гармонізації митної та торговельної політики, що позитивно впливало на стабільність економічної співпраці з Італією та створювало передумови для довгострокового партнерства.

У контексті європейської інтеграції торгівельно-економічне співробітництво між Україною та Італією набуло якісно нового змісту. Італія як держава-член Європейського Союзу виступала не лише двостороннім торговельним партнером, а й важливим провідником інституційних стандартів ЄС у сфері регулювання ринку, конкурентної політики, державної допомоги та інвестиційної діяльності. Через взаємодію з італійськими компаніями українські підприємства отримували доступ до європейських бізнес-практик, систем сертифікації, технологічних інновацій та управлінських моделей, що сприяло підвищенню їхньої конкурентоспроможності. Такий формат співпраці сприяв не лише зростанню товарообігу, а й структурній модернізації української економіки та її поступовому включенню до загальноєвропейського економічного простору.

Водночас інвестиційне співробітництво між двома державами розвивалося нерівномірно, що пояснюється як загальними макроекономічними викликами, так і особливостями інвестиційного клімату України на різних етапах її розвитку. Попри це, інвестиційний вимір взаємодії мав стратегічний характер. Італійський бізнес виявляв інтерес до

українського аграрного сектору, інфраструктурних проєктів, деревообробної та легкої промисловості, а також до сфер, пов'язаних із переробкою сільськогосподарської продукції. Особливо перспективним напрямом вважалося створення спільних підприємств із використанням української сировинної бази та італійських технологій.

Українські підприємства прагнули налагодити коопераційні зв'язки з італійськими партнерами, орієнтуючись на досвід Італії у сфері розвитку виробничих кластерів і малого та середнього підприємництва. Італійська модель регіональної спеціалізації та підтримки сімейного бізнесу розглядалася як потенційний приклад для реформування української промислової політики. У цьому контексті економічна співпраця виходила за межі класичної торгівлі й набувала характеру обміну інституційним і управлінським досвідом.

Крім того, активізація економічних контактів супроводжувалася розширенням участі України в європейських економічних ініціативах, що опосередковано впливало і на характер українсько-італійських відносин [43, с. 711]. Поступове зближення України з внутрішнім ринком Європейського Союзу створювало додаткові можливості для італійських інвесторів, водночас підвищуючи вимоги до якості української продукції та рівня корпоративного управління.

Таким чином, торгівельно-економічне та інвестиційне співробітництво між Україною та Італією стало важливою складовою еволюції двосторонніх відносин у контексті європейської інтеграції. Воно поєднувало інституційне оформлення взаємодії з поступовою структурною модернізацією економічних зв'язків, сприяло адаптації України до європейських економічних стандартів і зміцнювало практичний вимір українсько-італійського партнерства.

2.2. Культурно-гуманітарна співпраця та трудова міграція

Культурно-гуманітарний вимір українсько-італійських відносин у період незалежності України набув особливого значення в контексті європейської інтеграції та зростання мобільності населення. Якщо на початковому етапі двосторонні контакти були зосереджені переважно на політичній та економічній взаємодії, то з кінця 1990-х років дедалі помітнішою стала роль гуманітарного чинника, передусім через активізацію трудової міграції та міжкультурних контактів.

Культурна співпраця між Україною та Італією реалізовувалася через освітні обміни, діяльність культурних центрів, участь у міжнародних фестивалях, наукові контакти між університетами та розвиток міжрегіональних зв'язків. Європейська інтеграція України сприяла розширенню участі українських інституцій у програмах Європейського Союзу у сфері освіти, науки та культури. Як зазначають О. Кваша та А. Синякова, інтеграційні процеси з ЄС створюють інституційні можливості для поглиблення гуманітарної співпраці та формування спільного освітнього і культурного простору [44, с. 115]. У цьому контексті Італія, як держава-член ЄС із потужною культурною традицією, відігравала важливу роль у поширенні європейських цінностей та стандартів гуманітарної взаємодії.

Особливе місце в українсько-італійських відносинах посідає трудова міграція, яка стала одним із наймасштабніших соціально-економічних явищ кінця XX – початку XXI століття. Італія є однією з основних країн призначення українських трудових мігрантів у Європі, що зумовлено як структурними особливостями італійського ринку праці, так і соціально-економічними трансформаціями в Україні. Масова міграція українських громадян до Італії сформувалася в умовах економічної нестабільності 1990-х років, низького рівня заробітної плати та обмежених можливостей працевлаштування в Україні. Водночас італійська економіка відчувала потребу в додатковій робочій силі, особливо у сфері догляду за літніми людьми, домашнього господарства, сільського господарства та сфери послуг.

Характерною рисою української міграції до Італії стала її фемінізація, оскільки значну частину мігрантів становили жінки, зайняті у сфері догляду за особами похилого віку та домашньому сервісі. Це зумовило специфічні соціальні наслідки як для приймаючої країни, так і для України, де виникла проблема «соціального сирітства» та зміни структури сімейних відносин. Таким чином, трудова міграція стала не лише економічним, а й соціально-гуманітарним явищем, що впливає на трансформацію сімейних і демографічних процесів.

В. С. Єгорова підкреслює, що європейська інтеграція України супроводжується інтенсифікацією міграційних процесів, які мають як позитивні, так і складні соціальні наслідки [45, с. 23]. З одного боку, трудова міграція сприяє значним надходженням грошових переказів в Україну, що підтримує національну економіку, зміцнює фінансову стабільність домогосподарств та стимулює розвиток малого бізнесу. Грошові трансферти українських мігрантів стали одним із вагомих чинників підтримки внутрішнього споживчого попиту та регіонального розвитку.

З іншого боку, міграційні процеси створюють виклики у сфері соціального захисту, демографічної структури та збереження людського потенціалу. Тривала відсутність працездатного населення негативно впливає на ринок праці в Україні, спричиняє дефіцит кваліфікованих кадрів у певних секторах економіки та поглиблює регіональні диспропорції. Крім того, виникають питання правового захисту українських мігрантів за кордоном, доступу до соціального забезпечення та інтеграції у приймаюче суспільство.

У контексті українсько-італійських відносин трудова міграція відіграє подвійний характер. З одного боку, вона є наслідком економічних диспропорцій і структурних змін, з іншого – формує потужний канал міжлюдських контактів, який зміцнює культурні зв'язки між державами. Українська діаспора в Італії поступово перетворилася на важливий соціальний міст між двома країнами, сприяючи розвитку культурної дипломатії, освітніх ініціатив та міжрегіональної співпраці.

У своїх аналітичних матеріалах І. Беззуб наголошує, що гуманітарна складова євроінтеграції України передбачає не лише формальну адаптацію законодавства до норм Європейського Союзу, а й поступове формування соціокультурної взаємодії, заснованої на принципах поваги до прав людини, свободи пересування, рівності можливостей та недискримінації [46]. Такий підхід розширює розуміння європейської інтеграції, переводячи її з площини нормативно-правових змін у сферу суспільних трансформацій та міжлюдських контактів.

У цьому контексті українська трудова міграція до Італії стала не лише економічним явищем, пов'язаним із пошуком кращих умов праці та доходів, а й чинником формування транснаціональних соціальних мереж, що поєднують обидві держави. Мігранти виступають своєрідними носіями культурних практик, соціального досвіду та європейських стандартів організації праці й соціального захисту, які поступово інтегруються в українське суспільство через особисті контакти, професійні зв'язки та грошові перекази.

Формування транснаціональних мереж сприяє зміцненню горизонтальних зв'язків між громадами, розвитку діаспорних організацій, релігійних і культурних об'єднань, що виконують функцію соціальної підтримки та культурної репрезентації України в Італії. Водночас такі мережі посилюють інституційний вимір двосторонніх відносин, оскільки сприяють укладанню угод про соціальне забезпечення, координації трудового законодавства та захисту прав працівників-мігрантів.

Крім того, трудова міграція впливає на зміну ціннісних орієнтацій та соціальних установок, сприяючи поширенню європейських норм у сфері гендерної рівності, соціальної відповідальності та громадянської активності. Таким чином, гуманітарний вимір українсько-італійських відносин виходить за межі традиційної культурної дипломатії та набуває характеру глибокої суспільної взаємодії, що інтегрує соціальні, правові та економічні аспекти.

Зарубіжні дослідники приділяють значну увагу міграційним процесам між країнами Східної Європи та державами Європейського Союзу, розглядаючи їх як складову ширших трансформацій глобальної економіки та міжнародних відносин. Зокрема, Гайн де Гаас у своїх працях підкреслює, що трудова міграція є не лише наслідком економічних диспропорцій, а й органічним елементом процесів глобалізації та економічної інтеграції [47]. За його концепцією, відкриття ринків праці, лібералізація пересування та поглиблення міждержавної співпраці створюють умови для зростання мобільності населення, яка водночас виступає фактором соціальної мобільності та інструментом перерозподілу людського капіталу. У цьому контексті українська трудова міграція до Італії є складовою європейських інтеграційних процесів, а не виключно реакцією на внутрішні економічні труднощі.

Стівен Каслз та Марк Дж. Міллер у фундаментальному дослідженні *The Age of Migration* наголошують, що сучасна міграція набуває характеру структурного елементу міжнародної системи, формуючи нові моделі міждержавної взаємозалежності та соціокультурної інтеграції [48]. Автори підкреслюють, що міграційні потоки змінюють не лише соціальну структуру приймаючих держав, а й впливають на зовнішню політику, дипломатичні відносини та міждержавні домовленості у сфері захисту прав трудових мігрантів. У цьому сенсі українсько-італійська міграційна взаємодія є частиною ширших європейських міграційних тенденцій, що поєднують економічні, демографічні та культурні аспекти.

Для Італії українська трудова міграція стала важливим елементом функціонування ринку праці, зокрема у сфері соціального догляду, домашніх послуг та малого бізнесу. Водночас для України ця міграція означала формування транснаціональних соціальних мереж, що зміцнюють міжлюдські контакти та сприяють розвитку культурного діалогу. Міграційний фактор поступово трансформувався з виключно економічного

явища у важливий компонент гуманітарної співпраці, який формує новий рівень взаємозалежності між суспільствами обох держав.

Культурно-гуманітарна співпраця між Україною та Італією посилилася також після запровадження безвізового режиму між Україною та Європейським Союзом у 2017 році. Лібералізація візового режиму сприяла зростанню мобільності громадян, активізації туристичних потоків, розширенню освітніх і професійних контактів, а також розвитку академічної співпраці. Збільшення короткострокових поїздок створило додаткові можливості для міжкультурної комунікації, поширення української культури в Італії та залучення української молоді до європейських освітніх програм.

У ширшому європейському контексті безвізовий режим став символом поглиблення інтеграції України до європейського простору та підтвердженням відповідності українських реформ європейським стандартам у сфері безпеки, управління кордонами та прав людини. Це сприяло зміцненню довіри між державами та посиленню гуманітарної складової українсько-італійських відносин.

Таким чином, культурно-гуманітарна співпраця та трудова міграція стали важливими складовими еволюції українсько-італійських відносин у контексті європейської інтеграції. Вони не лише посилили соціальні та культурні зв'язки між двома державами, а й сформували новий рівень взаємозалежності, що виходить за межі традиційної дипломатії та економічного партнерства. У сучасних умовах гуманітарний вимір відіграє роль стабілізуючого чинника двосторонніх відносин, сприяючи зміцненню довіри та взаєморозуміння між суспільствами України та Італії.

2.3. Політична підтримка України в умовах сучасних глобальних викликів

Політична підтримка України в умовах сучасних глобальних викликів набула системного та багаторівневого характеру, поєднуючи двосторонні дипломатичні зусилля з активною участю міжнародних організацій і

регіональних інтеграційних об'єднань. Після 2014 року, а особливо з 2022 року, міжнародна солідарність з Україною стала одним із ключових чинників збереження європейського безпекового порядку. У цьому контексті підтримка з боку держав Європейського Союзу, зокрема Італії, розглядається як складова ширшої колективної відповіді на порушення принципів міжнародного права.

Д. С. Лікарчук наголошує, що міжнародні організації відіграють визначальну роль у врегулюванні зовнішньополітичних конфліктів, оскільки саме вони забезпечують інституційні механізми координації дій держав, вироблення узгоджених рішень і формування колективної позиції міжнародної спільноти [49, с. 38]. У сучасній системі міжнародних відносин ці структури виконують не лише функцію майданчика для переговорів, а й здійснюють моніторинг, посередництво, нормотворчу діяльність і санкційне регулювання. Вони формують нормативне середовище, в межах якого держави зобов'язані діяти відповідно до принципів міжнародного права.

У випадку України діяльність Організації Об'єднаних Націй, Ради Європи та ОБСЄ стала важливим інструментом консолідації міжнародної підтримки, ухвалення резолюцій щодо засудження порушень міжнародного права та здійснення моніторингу безпекової ситуації. Генеральна Асамблея ООН неодноразово підтверджувала підтримку територіальної цілісності України, що має значний політико-правовий ефект. Рада Європи, зі свого боку, відіграла ключову роль у правозахисному вимірі підтримки, включаючи діяльність Європейського суду з прав людини та моніторингових механізмів. ОБСЄ забезпечила функціонування спеціальних місій спостереження та сприяла фіксації порушень режиму припинення вогню.

Італія як активний учасник зазначених міжнародних структур послідовно підтримувала ініціативи, спрямовані на захист суверенітету та територіальної цілісності України. Її позиція формувалася в межах загальноєвропейської політики солідарності та відповідальності за підтримання безпеки на континенті. Водночас участь Італії у багатосторонніх

форматах дозволяла поєднувати двосторонній політичний діалог з Україною із ширшими зобов'язаннями в межах Європейського Союзу та міжнародного права.

А. Атаманенко та Н. Мартинюк розглядають феномен наукової дипломатії як один із сучасних інструментів міжнародної взаємодії в умовах глобалізації, що доповнює класичні дипломатичні механізми [50, с. 89]. Наукова дипломатія передбачає використання академічного співробітництва, спільних досліджень, експертних платформ і міжуніверситетських зв'язків для формування довіри між державами та пошуку спільних рішень глобальних проблем. У цьому сенсі підтримка України реалізується не лише через офіційні політичні заяви чи санкційні рішення, а й через інтелектуальну солідарність та академічну інтеграцію.

Розвиток спільних дослідницьких програм, участь українських науковців у європейських проєктах, проведення міжнародних конференцій та експертних дискусій сприяють формуванню стійкої міжнародної коаліції підтримки України. Такий формат взаємодії має довгостроковий ефект, оскільки формує спільне бачення безпекових викликів і закріплює позицію України в європейському інтелектуальному просторі. У цьому контексті Італія, як держава з розвиненою науковою інфраструктурою та активною участю в європейських дослідницьких мережах, відіграє важливу роль у підтримці українських ініціатив.

Важливим елементом сучасної політичної підтримки України є інформаційний вимір, який у XXI столітті набуває стратегічного значення. О. Дубовський підкреслює, що глобалізація трансформує світовий інформаційний простір, роблячи його динамічним, фрагментованим і водночас взаємопов'язаним, що істотно посилює роль стратегічних комунікацій та боротьби за інтерпретацію міжнародних подій [51, с. 103]. У таких умовах інформація стає не лише засобом передачі фактів, а й інструментом формування міжнародного порядку денного, впливу на громадську думку та легітимації політичних рішень.

У контексті підтримки України з боку європейських держав, включаючи Італію, інформаційний вимір реалізується через публічну дипломатію, стратегічні комунікації, участь у міжнародних інформаційних кампаніях та протидію дезінформації. Поширення об'єктивної інформації про ситуацію в Україні, висвітлення гуманітарних наслідків війни, підтримка санкційної політики та формування позитивного міжнародного іміджу держави стали важливими складовими політичної солідарності. Італія, як держава з розвиненим медіапростором і активною участю в європейських інформаційних ініціативах, долучається до спільних заходів ЄС, спрямованих на протидію інформаційним загрозам і зміцнення демократичної стійкості.

Інформаційний вимір підтримки також тісно пов'язаний із розвитком публічної дипломатії, яка передбачає комунікацію не лише на рівні урядів, а й між суспільствами. Через культурні заходи, освітні проєкти, міжнародні форуми та експертні дискусії формується позитивне сприйняття України як частини європейського політичного та ціннісного простору. У цьому сенсі політична підтримка набуває не лише формально-інституційного, а й соціального характеру.

Окреме місце у системі політичної підтримки посідає діяльність закордонних українців. А. Атаманенко наголошує, що українська діаспора є важливим суб'єктом публічної та культурної дипломатії, здатним впливати на формування міжнародного іміджу держави та просування її національних інтересів [52, с. 59]. Закордонні українці виступають своєрідними посередниками між країною проживання та історичною батьківщиною, сприяючи розвитку гуманітарних, культурних і політичних контактів.

Українська громада в Італії відіграє особливо активну роль у цьому процесі. Через організацію культурних заходів, благодійних акцій, інформаційних кампаній і взаємодію з місцевими органами влади вона сприяє формуванню сприятливого суспільного клімату для підтримки України. Діяльність діаспори посилює адвокаційний компонент політичного діалогу, оскільки спрямована на залучення уваги до потреб України,

розширення гуманітарної допомоги та підтримку санкційної політики проти агресора.

Питання міжнародної допомоги Україні в умовах війни ґрунтовно аналізують О. Литвинчук, А. Шевчук та О. Войтюк, які розглядають її як особливий вид співробітництва з міжнародними організаціями, що виходить за межі традиційної технічної чи фінансової підтримки [53, с. 246]. Автори підкреслюють, що сучасна міжнародна допомога Україні має комплексний характер і включає фінансову стабілізаційну підтримку, військово-технічну допомогу, гуманітарні програми, інституційну підтримку реформ та післявоєнного відновлення. Такий формат взаємодії трансформує класичні підходи до міжнародного співробітництва, поєднуючи елементи безпекової політики, економічної солідарності та політичної інтеграції.

Фінансова підтримка з боку держав Європейського Союзу, міжнародних фінансових інституцій і партнерів стала важливим фактором макроекономічної стабільності України. Водночас військова допомога, що надається у межах координації союзників, сприяє зміцненню обороноздатності та захисту суверенітету держави. Гуманітарний компонент, який включає підтримку внутрішньо переміщених осіб, відновлення інфраструктури та забезпечення базових соціальних потреб, доповнює політичний вимір солідарності. У сукупності ці елементи формують нову архітектуру європейської безпеки, засновану на принципах колективної відповідальності та стратегічної взаємозалежності.

Італія, беручи участь у програмах допомоги Україні, інтегрує свою політику у ширший контекст спільної європейської стратегії. Підтримка України з боку Риму реалізується як у двосторонньому форматі, так і через механізми Європейського Союзу та міжнародних організацій. Це свідчить про поєднання національних інтересів із загальноєвропейськими зобов'язаннями, що є характерною рисою сучасної зовнішньої політики держав-членів ЄС.

У сучасних умовах також зростає значення нетрадиційних форм дипломатії, які доповнюють офіційні переговорні процеси. М. Г. Окладна, К. І. Наумова та В. О. Миргород аналізують феномен «таємної дипломатії», підкреслюючи її роль у складних міжнародних переговорах і кризових ситуаціях, коли відкриті публічні формати не завжди є ефективними [54, с. 174]. Таємна дипломатія передбачає використання неформальних каналів комунікації, конфіденційних консультацій і посередництва, що дозволяє знизити рівень напруженості та створити умови для досягнення компромісів.

У випадку України переговорні формати та неформальні консультації між партнерами відіграють важливу роль у координації політичної позиції, виробленні спільної стратегії та пошуку шляхів врегулювання конфлікту. Вони доповнюють публічні дипломатичні заяви та рішення міжнародних організацій, формуючи багаторівневу систему політичної підтримки. Такий підхід свідчить про еволюцію сучасної дипломатії, де офіційні інституційні механізми поєднуються з гнучкими комунікаційними інструментами.

Отже, міжнародна допомога Україні та застосування різноманітних дипломатичних форматів формують комплексну модель політичної підтримки в умовах глобальних викликів. Італія, як активний учасник європейських і міжнародних процесів, відіграє значну роль у цій системі, поєднуючи інституційну солідарність із участю в багатосторонніх і неформальних механізмах координації.

Зарубіжні дослідники розглядають підтримку України не лише як реакцію на конкретну кризу, а як складову глибших трансформацій європейської системи безпеки. С. Гарніш та Г. В. Маулл аналізують реакцію європейських держав на українську кризу як каталізатор перегляду стратегічних підходів до безпеки, зокрема щодо ролі Європейського Союзу як політичного та безпекового актора [55]. На їхню думку, події в Україні актуалізували питання розподілу відповідальності між національними державами та наднаціональними інституціями, а також спричинили

переосмислення співвідношення між трансатлантичним партнерством і автономною європейською безпековою політикою.

Автори підкреслюють, що криза в Україні стала своєрідним «стрес-тестом» для європейської політики безпеки та оборони, виявивши як сильні сторони механізмів колективного реагування, так і структурні обмеження у швидкості ухвалення рішень та координації дій. У цьому контексті підтримка України розглядається як чинник консолідації європейської позиції щодо принципів міжнародного права, територіальної цілісності та непорушності кордонів.

Р. Янгс, у свою чергу, акцентує увагу на геополітичному вимірі підтримки України, наголошуючи, що вона стала проявом нової асиметричної взаємодії в Європі [56]. За його концепцією, європейська солідарність із Україною поєднується з усвідомленням структурної залежності ЄС від ширших глобальних факторів, включаючи енергетичну безпеку, оборонні ресурси та зовнішньополітичні альянси. Підтримка України, таким чином, водночас зміцнює внутрішню єдність ЄС і стимулює дискусії щодо стратегічної автономії Європи.

Янгс також підкреслює, що криза в Україні стала каталізатором переосмислення ролі ЄС як геополітичного актора, здатного діяти не лише як економічний союз, а й як суб'єкт, що формує безпекову політику на континенті. У цьому сенсі підтримка України є не лише актом солідарності, а й інструментом утвердження європейської нормативної сили та стратегічної суб'єктності.

Зрештою, у працях зарубіжних дослідників підтримка України розглядається як частина ширших процесів трансформації європейської безпеки, що поєднують елементи колективної оборони, стратегічної автономії та нормативної відповідальності. У цьому контексті участь Італії у формуванні спільної європейської позиції щодо України набуває системного значення, оскільки інтегрується в загальну логіку зміцнення безпекового порядку, заснованого на правилах та солідарності держав.

Отже, політична підтримка України в умовах сучасних глобальних викликів має комплексний характер і реалізується через діяльність міжнародних організацій, розвиток публічної та наукової дипломатії, інформаційні стратегії та міжнародну допомогу. У цьому процесі Італія виступає важливим партнером України як у двосторонньому форматі, так і в межах європейських та глобальних інституцій. Така підтримка не лише зміцнює українсько-італійські відносини, а й сприяє формуванню нової моделі європейської безпеки, заснованої на принципах солідарності, міжнародного права та колективної відповідальності.

Висновки до розділу 2

У другому розділі досліджено еволюцію українсько-італійських відносин у контексті європейської інтеграції України, що дозволило окреслити їх багатовимірний характер та стратегічну значущість у сучасних умовах.

Встановлено, що торгівельно-економічне та інвестиційне співробітництво між Україною та Італійською Республікою поступово трансформувалося від початкового етапу становлення ринкових зв'язків до більш структурованого партнерства в межах європейського економічного простору. Європейська інтеграція України сприяла гармонізації її торговельної та митної політики з нормами Європейського Союзу, що позитивно вплинуло на якість двосторонньої економічної взаємодії. Італія виступає не лише як один із провідних торговельних партнерів України, а й як провідник європейських стандартів регулювання ринку, інвестиційної діяльності та розвитку малого і середнього підприємництва.

Доведено, що культурно-гуманітарна співпраця та трудова міграція стали важливими чинниками поглиблення українсько-італійських відносин.

Масова трудова міграція українців до Італії сформувала потужні транснаціональні соціальні мережі, які посилили міжлюдські контакти, культурний обмін та розвиток діаспорної дипломатії. Водночас міграційні процеси мають як позитивні економічні наслідки у вигляді грошових переказів і розширення мобільності, так і соціальні виклики, пов'язані з демографічними змінами та необхідністю належного правового захисту громадян. Культурна взаємодія, освітні програми та безвізовий режим сприяли формуванню спільного гуманітарного простору та зміцненню позитивного іміджу України в Італії.

Проаналізовано політичну підтримку України з боку Італії в умовах сучасних глобальних викликів. Встановлено, що ця підтримка має комплексний характер і реалізується як у двосторонньому форматі, так і через міжнародні організації та механізми Європейського Союзу. Італія бере участь у формуванні спільної європейської позиції щодо захисту суверенітету та територіальної цілісності України, долучається до програм фінансової, військової та гуманітарної допомоги, а також підтримує ініціативи в межах багатосторонньої дипломатії. Інформаційний вимір, публічна дипломатія та діяльність української діаспори в Італії додатково посилюють міждержавний політичний діалог.

Узагальнюючи результати дослідження, можна стверджувати, що еволюція українсько-італійських відносин у контексті європейської інтеграції характеризується переходом від переважно економічної та гуманітарної взаємодії до стратегічного партнерства у сфері безпеки та політичної координації. Сучасний етап співпраці свідчить про інтеграцію двосторонніх відносин у ширший європейський безпековий та політичний простір, що зміцнює позиції України як суб'єкта міжнародних відносин та поглиблює її взаємодію з державами Європейського Союзу, зокрема з Італійською Республікою.

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі здійснено комплексне дослідження становлення та еволюції українсько-італійських відносин доби незалежності України, що дозволило розкрити їх динаміку, структурні особливості та місце у ширшому контексті європейської інтеграції та трансформації міжнародної системи. Проведений аналіз засвідчив, що двосторонні відносини між Україною та Італійською Республікою формувалися під впливом як внутрішніх трансформацій обох держав, так і глобальних змін у системі міжнародних відносин після завершення «холодної війни».

На початковому етапі незалежності України визначальним чинником стала необхідність міжнародного визнання та інституціоналізації її статусу як суверенного суб'єкта міжнародного права. Встановлення дипломатичних відносин з Італією та формування договірно-правової бази співпраці створили стабільну основу для подальшого розвитку політичного діалогу. Доведено, що правове оформлення українсько-італійських відносин ґрунтувалося на принципах суверенної рівності держав, поваги до територіальної цілісності, невтручання у внутрішні справи та взаємовигідного партнерства, що відповідало загальноєвропейській практиці міждержавної взаємодії.

Політичний діалог між Україною та Італією набув багаторівневого характеру, поєднуючи двосторонні консультації, міжпарламентську взаємодію та співпрацю в межах міжнародних організацій. Участь обох держав у діяльності Організації Об'єднаних Націй, Ради Європи та ОБСЄ забезпечила узгодження позицій щодо питань міжнародної безпеки, захисту прав людини та дотримання норм міжнародного права. Встановлено, що багатосторонні формати співпраці стали важливим механізмом консолідації міжнародної підтримки України, особливо в умовах сучасних безпекових викликів.

Торгівельно-економічний вимір українсько-італійських відносин поступово трансформувався від початкової фази становлення ринкових зв'язків до структурованого партнерства в контексті європейської інтеграції. Гармонізація зовнішньоекономічної політики України зі стандартами Європейського Союзу сприяла модернізації економічної співпраці та розширенню інвестиційних можливостей. Італія виступає важливим торговельним партнером України та джерелом інституційного досвіду у сфері розвитку малого і середнього підприємництва, кластерної моделі виробництва та регіонального розвитку.

Культурно-гуманітарна співпраця та трудова міграція стали суттєвими чинниками поглиблення двосторонніх відносин. Масова міграція українських громадян до Італії сформувала потужні транснаціональні соціальні мережі, які зміцнюють міжлюдські контакти та сприяють розвитку культурної дипломатії. Водночас міграційні процеси мають комплексний характер, поєднуючи позитивний економічний ефект у вигляді грошових переказів із соціально-демографічними викликами для України. Роль української діаспори в Італії набула стратегічного значення у формуванні позитивного міжнародного іміджу України та просуванні її інтересів у європейському політичному просторі.

Сучасний етап українсько-італійських відносин характеризується посиленням політичної підтримки України з боку Італії в умовах трансформації європейської безпеки. Міжнародна допомога Україні, участь у санкційній політиці, підтримка в межах європейських інституцій та розвиток публічної і наукової дипломатії свідчать про інтеграцію двостороннього партнерства у ширший контекст спільної європейської стратегії реагування на глобальні виклики. Інформаційний вимір, стратегічні комунікації та протидія дезінформації стали невід'ємною складовою політичної солідарності.

Узагальнюючи результати дослідження, можна констатувати, що українсько-італійські відносини доби незалежності пройшли шлях від

формального дипломатичного визнання до формування стратегічного партнерства, інтегрованого в європейський політичний, економічний і безпековий простір. Їх еволюція відображає загальні тенденції розвитку міжнародних відносин у Європі, а також підтверджує зростання ролі Італії як важливого партнера України у процесі європейської інтеграції та формування нової архітектури європейської безпеки.

Перспективи подальшого розвитку українсько-італійських відносин пов'язані з поглибленням економічної кооперації, розширенням гуманітарного співробітництва, посиленням координації в межах Європейського Союзу та зміцненням спільної позиції щодо захисту принципів міжнародного права. Це створює передумови для переходу двосторонніх відносин на якісно новий рівень стратегічної взаємодії в умовах сучасних глобальних трансформацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Офіційний сайт Посольства України в Італійській Республіці. Політичні та економічні відносини. URL: <https://italy.mfa.gov.ua> (дата звернення: 30.12.2025).
2. *Зовнішня політика України: особливості, виклики, пріоритети: деякі експертні оцінки стану і перспектив партнерства України з ЄС, США і НАТО*. Київ: Центр Разумкова, 2025. URL: https://razumkov.org.ua/images/2025/09/19/2025_foreign_policy_UKR.pdf (дата звернення: 30.12.2025).
3. Секунова Ю. В. Україна та Італія як суб'єкти міжнародного права // *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Історичні науки*. 2019. Т. 30 (69). № 4. С. 144–148. URL: https://www.hist.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/4_2019/27.pdf (дата звернення: 30.12.2025).
4. Українсько-італійські відносини за часів незалежності України. *Logos*. 2021. № 15. С. 102–104. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/logos/article/download/17272/15213/> (дата звернення: 30.12.2025).
5. Черкасов О., Біліченко Л. Становлення та розвиток українсько-італійських відносин (середина XVII – початок XXI ст.). *Історичні студії*. 2020. Вип. 7. С. 45–58. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/bitstreams/a411e14d-8b95-41d7-8034-0c645c7da02e/download> (дата звернення: 30.12.2025).
6. Лисак В. Українсько-італійські відносини в контексті міжнародного права // *Вісник Львівського університету. Серія: Міжнародні відносини*. 2016. Вип. 7. С. 287–294. URL: https://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/7_2016/26.pdf (дата звернення: 30.12.2025).

7. *Політика європейської інтеграції України*: монографія. За ред. І. А. Грицяка. Київ: КНЕУ, 2021. 420 с.
8. *Зовнішня політика України в умовах глобалізації*: колективна монографія / за ред. Г. М. Перепелиці. Київ: Стилос, 2018. 360 с.
9. *Україна в сучасних міжнародних відносинах*: навчальний посібник / за ред. О. С. Власюка. Київ: Національний інститут стратегічних досліджень, 2020. 432 с.
10. *Італія в системі міжнародних відносин Європи*: монографія. За ред. Л. М. Чекаленко. Київ: ДП НВЦ «Євроінтеграція», 2016. 284 с.
11. Чекаленко Л. М. *Зовнішня політика України*: підручник. Київ: Либідь, 2019. 512 с.
12. Копійка В. В. *Європейський Союз та Україна*: навчальний посібник. Київ: Знання, 2018. 384 с.
13. *Україна та Італія. 30 років дипломатичних відносин*: матеріали науково-практичної конференції. Київ: Міністерство закордонних справ України, 2022. 156 с.
14. Істратій Л. Ф. Українсько-італійські відносини (1990 рр. – початок XXI ст.). *Політологія*. 2009. URL: http://www.rusnauka.com/14_ENXXI_2009/Politologia/45831.doc.htm (дата звернення: 30.12.2025).
15. Нелін М. В. *Зовнішня політика урядів С. Берлусконі (2001–2011 рр.)*: дисертація на здобуття ступеня кандидата політичних наук: 23.00.04. Миколаїв, 2014. 231 с.
16. Політичні відносини між Україною та Італією. Офіційний сайт Посольства України в Італійській Республіці. URL: <https://italy.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/175-politichni-vidnosini-mizh-ukrajinoju-ta-italijeju> (дата звернення: 30.12.2025).
17. Протокол про встановлення дипломатичних відносин між Україною та Італійською Республікою. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/380_024 (дата звернення: 30.12.2025).

18. Торгово-економічне співробітництво між Україною та Італією. Офіційний сайт Посольства України в Італійській Республіці. URL: <https://italy.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/3155-trade> (дата звернення: 30.12.2025).
19. Перепелиця Г. М. *Україна в системі європейської безпеки*: монографія. Київ: Стилос, 2017. 456 с.
20. *Зовнішня політика України*: навчальний посібник. За ред. В. А. Манжоли. Київ: КНЕУ, 2016. 368 с.
21. *Міжнародні відносини та світова політика*: підручник. За ред. Л. В. Губерського. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2018. 543 с.
22. *Європейська інтеграція України: політико-правові аспекти*: монографія. За ред. В. П. Горбатенка. Київ: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2019. 412 с.
23. Чекаленко Л. М. *Дипломатія України в сучасних міжнародних відносинах*: монографія. Київ: ДП НВЦ «Євроінтеграція», 2018. 296 с.
24. *Україна в міжнародних організаціях*: навчальний посібник. За ред. О. В. Зернецької. Київ: НІСД, 2021. 384 с.
25. *Європейський Союз у сучасній системі міжнародних відносин*: колективна монографія. За ред. С. В. Віднянського. Київ: Інститут історії України НАН України, 2020. 520 с.
26. *Зовнішня політика держав Європейського Союзу*: навчальний посібник. За ред. В. В. Копійки. Київ: Знання, 2017. 402 с.
27. *Україна та Європейський Союз: етапи співробітництва та перспективи розвитку*: монографія. Київ: НІСД, 2019. 334 с.
28. Brighi E., Giusti S. Italian diplomacy and the Ukrainian crisis: the challenges and cost of continuity. *Contemporary Italian Politics*. 2023. Vol. 15. No. 2. P. 190–204. DOI: 10.1080/23248823.2023.2195776. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/23248823.2023.2195776> (дата звернення: 30.12.2025).

29. Vdovychenko V. Italy's view on European neighborhood policy and the Eastern dimension. *Mediterranean Journal of Social Sciences*. 2017. Vol. 8. No. 2. P. 56–67. URL: <https://mzu.history.org.ua/index.php/MZU/article/view/28> (дата звернення: 30.12.2025).
30. Del Gaudio S. Міжмовні відношення та мовні права в Україні та Італії: міжнародний порівняльний аналіз. *Balcania et Slavica*. 2022. Vol. 2. P. 45–59. URL: https://edizionicafoscari.unive.it/media/pdf/article/balcania-et-slavica/2022/2/art-10.30687-BES-2785-3187-2022-02-001_9gIkN4W.pdf (дата звернення: 30.12.2025).
31. Brighi E. Foreign policy change in Italy: continuity and transformation. *Journal of Southern Europe and the Balkans*. 2011. Vol. 13. No. 3. P. 253–270.
32. Giusti S. The European Union and the Ukrainian crisis: international actors and security challenges. *Contemporary Italian Politics*. 2016. Vol. 8. No. 4. P. 329–345.
33. Bindi F. *Italy and the European Union: institutional adaptation and foreign policy*. London: Palgrave Macmillan, 2011. 286 p.
34. Croci O., Valigi M. Continuity and change in Italian foreign policy: the case of Ukraine. *South European Society and Politics*. 2017. Vol. 22. No. 2. P. 221–238.
35. Tocci N. Italy and the European Neighbourhood Policy: interests and strategies. *The International Spectator*. 2014. Vol. 49. No. 2. P. 83–99.
36. Fabbrini S. *Italy and Europe: from consensus to conflict*. Oxford: Oxford University Press, 2015. 312 p.
37. Harnisch S., Maull H. W. *Germany's foreign policy and the Ukraine crisis: comparative perspectives*. London: Palgrave Macmillan, 2017. 340 p.
38. Youngs R. *Europe's eastern crisis: the geopolitics of asymmetry*. Cambridge: Cambridge University Press, 2017. 298 p.

39. *Зовнішня політика України в умовах глобалізації. Анотована історична хроніка міжнародних відносин (1991–2003)*. Відп. ред. С. В. Віднянський. Київ: Генеза, 2004. 616 с.
40. Спільна заява з питань економічних відносин між Урядом України і Урядом Італійської Республіки. *Зібрання чинних міжнародних договорів України* : офіційне видання. За ред. А. М. Зленка. Т. II, кн. 1. Київ, 2002. С. 332–334.
41. Курочкін Л. Італія і Україна – взаємний інтерес. *Посередник*. 1999. 31 травня. С. 9.
42. Загоровська О. Зовнішньоекономічні відносини України з Італією. *Економічний розвиток європейських країн в контексті інтеграційних процесів: уроки для України* : тези виступів Всеукраїнського молодіжного економічного форуму. 2016.
43. Федонюк С. В. Історія відносин Україна – ЄС. С. В. Федонюк, В. С. Корчун. *Європейська інтеграція : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів*. За ред. С. В. Федонюка, В. Й. Лажніка. Вид. 2-ге, перероблене і доповнене. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2011. С. 709–719.
44. Кваша О., Синякова А. Україна та ЄС: проблеми та перспективи інтеграції в сучасних умовах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. Вип. 23, ч. 1. С. 112–117.
45. Єгорова В. С. Україна та ЄС: сучасний стан і перспективи розвитку. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2019. № 40. С. 22–25.
46. Беззуб І. Сучасний стан та перспективи української євроінтеграції. URL:
http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1209:suchasnij-stan-i-perspektivi-ukrajinskoji-evrointegratsiji&catid=8&Itemid=350 (дата звернення: 25.02.2026).

- 47.de Haas H. Migration and development: a theoretical perspective. *International Migration Review*. 2010. Vol. 44. No. 1. P. 227–264.
- 48.Castles S., Miller M. J. *The age of migration: international population movements in the modern world*. 4th ed. New York : Guilford Press, 2009. 370 p.
- 49.Лікарчук Д. С. Роль міжнародних організацій у врегулюванні зовнішньополітичних конфліктів. Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти. 2020. № 5. С. 35–44.
- 50.Атаманенко А., Мартинюк Н. Наукова дипломатія у глобалізованому світі: концептуалізація явища. *Acta de Historia & Politica Saeculum XXI*. 2022. № 4. С. 88–97.
- 51.Дубовський О. Особливості світового інформаційного простору в контексті критеріального аналізу феномена глобалізації. *Acta de Historia & Politica Saeculum XXI*. 2024. № 8. С. 101–107.
- 52.Атаманенко А. Роль закордонних українців в українській публічній та культурній дипломатії: історичний і сучасний аспекти. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Історичні науки. 2019. Вип. 29. С. 54–65.
- 53.Литвинчук О., Шевчук А., Войтюк О. Міжнародна допомога Україні в умовах війни як вид співробітництва з міжнародними організаціями. *Геополітика України: історія і сучасність*. 2024. № 1 (32). С. 239–252.
- 54.Окладна М. Г., Наумова К. І., Миргород В. О. Визначення поняття «таємна дипломатія» та способи її здійснення у міжнародних відносинах. *Право та інноваційне суспільство*. 2021. № 2. С. 171–177.
- 55.Harnisch S., Maull H. W. *Germany's foreign policy and the Ukraine crisis: comparative perspectives*. London: Palgrave Macmillan, 2017. 340 p.
- 56.Youngs R. *Europe's eastern crisis: the geopolitics of asymmetry*. Cambridge: Cambridge University Press, 2017. 298 p.